

Що в ньому змінилося
з приходом війни?

Яким було життя
до конфлікту

Розділ 1. ЯКБИ НЕ ВІЙНА...

Скільки ж можливих «якби»!

Борисовець Марина
м. Миколаїв

«Війна – не пригода. Війна – хвороба. Як тиф».
Антуан де Сент-Екзюпері

Війна... Яке це жахливе слово!

Мені всього дев'ять років, живу я на півдні України, і про війну лише чула, читала і щось уявляла. Я вважаю, що війна відбувається через людські заздрощі, ненажерливість, егоїзм. Мені так хочеться запитати у дорослих «дядь», чому вже три роки не закінчуються страхиття на Сході України, чому гинуть мої ровесники, чому наші воїни повертаються звідти інвалідами?

Я навчаюся в Миколаївській загальноосвітній школі № 11, у нас дуже часто проходять акції: «Подаруй бійцю малюнок», «Напиши листа воїну», «Подаруй часточку домашнього тепла». Я завжди беру в них участь, але мені чомусь так сумно від цього, що наворачуються сльози. Моя матуся говорить про те, що це мій невеликий вклад для допомоги нашим воїнам-захисникам, патріотам – і я це розумію. Але мені так хочеться дарувати того ж листа, малюнка, теплі шкарпетки... не в рамках акції, а просто для душевного спокою й тепла українського солдата.

Якби не війна, то наша ненька-Україна «дихала» б на повні груди, квітла, розвивалася і не чула б вибухів, пострілів, крику й стогону. Якби не війна, ми могли б спокійно їхати на схід, до Маріуполя, відпочивати на Азовському морі. Якби не війна, ми не чули б з екранів телевізорів страшні цифри загиблих, поранених:

Миру і щастя бажаю я всім,
Злагоди, квіту у серці моїм і твоїм.
Щоб війна закінчилась назавжди й повік,
І Батьківщина моя процвітала увесь вік!

Такий різний Крим...

Герман Аліса

2013 рік.

Чудово! Нарешті школа закінчилася! Літні канікули. Складаю свої речі у валізу. Беру купальник. Знаю, що обов'язково дорогою запірну у синє тепле море.

Ранок. Сонце ще не зійшло. Авто готове у щорічну поїздку. Вже скоро побачу свою стареньку бабусю!

Голосно грає музика. Я, матуся та татко наспівуємо веселі мотиви. Настрій – супер! Виглядаю у вікно, повз пролітають чудові краєвиди. Подорож легка, комфортна. Навіть кіт зацікавлено зазирає у вікна. Мабуть, хоче побачити мишу...

Чонгар! У повітрі витає передчуття гарного літнього відпочинку. Траса завантажена. Дуже багато авто! Ціла черга. Люди привітно посміхаються один одному. Водії іноді сигналять: «Па-па!». Відпочивальники їдуть на море, як і ми. Все добре!

– Сонечко! Як Ви? Коли вже приїдете? Не можу дочекатися! – телефонує люба бабуся.

– Бабуню! Вже скоро, тільки пірну у море, і через годинку будемо у тебе, – весело відповідаю я.

О-о-о! Ось і море! Ми покупалися у прозорій водичці! Почуваємо себе набагато краще! А й справді, подорож не така вже і втомлива.

Ось і бабусин будинок! Старенька зі сльозами щастя зустрічає нас. Нарешті ми приїхали... Нові знайомства і старі друзі! Ніяк не хочеться повертатися назад!

2014 рік.

Знову літо. Школа закінчилася. Новини невтішні. Друзі сполохані:

– Чи поїдете? Чи не моторошно?

– Звісно, лячно! А як же бабуня? Як я її ще побачу? – стурбовано відповідаю.

Збираю речі. Виїжджаємо.

Чомусь матуся і татко мовчазні. Сумні.

– Тату! Давай заспіваємо як завжди! – вигукую я.

– Вибач, доню! Немає настрою, – відповідає мій татко.

Подорож довга. Траса порожня. Вдалені автомобілів не видно...

– Татку! А куди всі поділися? Кому ми будемо сигналізувати? – не вгамовуюся я.

Татко мовчить. Матусине обличчя напружене. Я теж стихла. Тільки кіт сумно нявчить у своїй торбинці. Трохи страшно...

Чонгар... Кордон... Ще один...

Прикордонники з автоматами. Сіро. Моторошно. Якийсь військовий тиче автоматом татові у обличчя, потім спрямовує на матусю, на мене. Чому?

Нам задають питання. Перевіряють авто з металощукачами... Ніхто привітно не дивиться, як тоді... Люди мовчки виконують дії, які їм наказують.

Жах... Година... Друга... Третя...

Ми пройшли усі кордони. Втомилися. Вечоріло, тому дорогою не купалися у морі. Бабусі подзвонити не змогли. Вона весь день дочекала біля вікна. Стурбована, заплакана зустріла нас. Радість спільно із сумом.

Майже ніхто зі старих друзів не приїхав. Пляжі порожні... Літо промайнуло. Хотілося швидше поїхати звідси. Бабуся, чомусь, постійно плакала.

Знову кордон... Ще один...

2015-2017 роки.

Я, звісно, вже звикла до кордонів. І до знущань.

– Ти їдеш у Крим? Зрадниця! – кажуть колишні друзі.

– Але ж там моя бабуся!.. – відповідаю я та тихенько збираю речі.

Важкий шлях до Чонгару.

Я не знаю, скільки ще часу треба витримати на кордоні. Годину, а чи добу. Я не знаю. Не знають і батьки. Найтяжче, мабуть, моєму татові – він водій.

Перевірка речей.

– Цього не можна! Цього теж не можна!

Огляд. Знов огляд. Прикордонні собаки. Бідолашний мій кіт!

Сум. Жах очікування.

Але ж там старенька бабуся чекає на мене! Я все стерплю!

2018 рік.

А бабусі вже не стало...

Я думаю, що у 2018 році, можливо, щось покращиться. Ну, не може цей жах так довго тривати! Як же ж так можливо, клятою війною розривати родини?

Я вірю! Я знаю! Знайдуться люди, які це виправлять!

Досить війни!

Припиніть її негайно! Невже не краще жити в мирі?!

Втрата Раю

Курскова Альона
смт. Опитне (Донецька область)

«Війна» – таке коротке слово, але скільки емоцій воно пробуджує у нас! Страх, біль, жорстокість, ненависть – усі ці асоціації виникають у наших головах, коли ми чуємо саме його, бо в історії людства відомо багато воєн, які супроводжувались мільйонами жертв, численними кровопролиттями.

До 2014 року моє селище Опитне було для мене раєм на землі. Кожен день прокидатися під веселий спів ранніх пташок, милуватися незабутніми краєвидами і степовими пейзажами, радіти тиші та спокою – все це було моїм повсякденням. До конфлікту моє життя було сповнене щастям та надіями. Мені подобалося ввечері прогулюватися з подругою нашими улюбленими місцями. Як і всі діти, ми жили мріями. Я розповідала про власні, а подруга ділилася своїми. Ми довго могли спілкуватися, фантазувати про своє майбутнє, іноді навіть сперечатися, а потім – знову миритися.

На жаль, останні роки змінили все. Почалася війна. Кожен день супроводжувався гуркотами та вибухами снарядів. Я тепер стала тією дитиною, яка завжди готова бігти в сховище. Наші прогулянки з подругою вже не такі спокійні, веселі та жартівливі. Ми не можемо, як раніше, прогулюватися ввечері. Кожен вибух та постріл нас лякає, і ми відразу розходимося по домівках. Мені дуже сумно, що так сталося на нашій землі. Мені здається, що зараз зранку пташки співають сумну пісеньку, зовсім не таку, як колись. На душі важко, гірко за нашу рідну землю.

Коли відбуваються війни, сотні сердець моляться і сподіваються на краще, бо кожен розуміє, що війна забирає життя, і кожна хвилинка може стати останньою. Тому, коли одного дуже неспокійного дня ми з бабусею сиділи у вогкому та темному сховищі, мені на думку прийшли рядки вірша. Хоч було дуже страшно, мене надихав героїзм людей, які захищали нас, десь там, на «нульових» блокпостах.

Я вірю, що війна скінчиться,
Дитячий сміх скрізь задзвенить,
І цей нам жах більш не наснитися,
І в небі миру птиця пролетить.

Я ніколи не думала про те, що мені доведеться жити в роки війни. Можливо, війну, яка зараз триває у нашій країні, не можна порівняти з

тією, про яку ми знаємо з історії, але все одно – це такі ж сльози, кров, вибухи, страждання. І діти, що пережили війну, ніколи вже її не забудуть.

Мені хотілося б розповісти одну з моїх жахливих історій про війну. Похмурим, але напрочуд спокійним днем мені потрібно було йти на заняття до школи мистецтв. Дуже хотілося скоротити свій шлях та одночасно прогулятися парком, та через лічені хвилини прогримів гучний вибух. Потім ще один вибух пролунав десь біля нашої школи, одночасно лунала канонада ще й навколо. Я з переляку побігла додому. Мені було настільки моторошно, що я не знала, що й думати. Ввечері, оговтавшись, я відкрила новини в Інтернеті, і ніби опинилася на місці подій. Велика кількість жахливих кадрів збентежила мене. Наша сільська амбулаторія згоріла майже вщент. Один зі снарядів впав якраз біля нашої школи, зробивши вирву глибиною метра зо два. Всього нарахували більше двадцяти снарядів з «Градів», які лягли того дня на наше селище, пошкодивши також декілька житлових будинків, гуртожиток ліцею, школу мистецтв. Єдине, що радувало в цій ситуації, що ніхто не постраждав. Мабуть тому, що була післяобідня пора, діти в цей час поприходили зі школи додому, і на вулицях було не дуже людно. Ще й досі я лякаюся від будь-яких гучних звуків.

Але війна принесла в наше життя не лише негативні моменти. З її початком ми ближче познайомилися з таким явищем, як волонтерство, і з такими людськими рисами, як добро, милосердя, співчуття, відданість справі. Неодноразово до нашої школи приїздили волонтери з різних куточків України, які надавали і надають нам матеріальну допомогу та моральну підтримку. Ми щиро вдячні учням шкіл м. Дніпра, які надіслали нам свої вітання з Різдом і Новим роком. Велика подяка всім тим, хто тепло зустрічав наших дітей на Волині, Одещині, Закарпатті, Львівщині, Київщині. В останні роки у нас з'явилося багато друзів з різних куточків нашої держави. А ще війна змінила наші погляди на життя, ми стали по-іншому розуміти побажання мирного неба, стали більше піклуватися про своїх рідних. Ми тепер по-іншому сприймаємо свято Дня Незалежності, яке до війни вважали лише черговим вихідним.

Нині ми й досі прислуховуємося до ледве чутних вибухів, які лунають з боку окупованих територій. Я рада, що наш населений пункт, пройшовши всі випробування, залишився «живим». Школа, в якій я навчаюсь, завжди працювала і працює. Зараз до нас їздять навчатися діти з Майорська та селища Зайцеве, де ще й донині кожного дня відбуваються обстріли. Ми з ними добре товаришуємо. Хоча зараз ще не зовсім спокійно, проте я вірю, що майбутнє нашої країни і краю буде світлим, як проміння сонця, тому що люди бережуть у своєму серці надію та віру на краще. Я вірю, що на Донбас скоро прийде мир, що порозуміння буде досягнуто, і наша країна буде щасливою!

Скільки ж змінила клята війна!

Мірошниченко Олександр

Я – простий хлопець з Донбасу. І хочу заявити усім, що війна – це величезне горе для будь-якої людини. Ці п'ять простих букв у сумі становлять страшне слово, яке несе із собою смерть. І тільки та людина, яка ні разу не відчула впливу воєнних дій, яка не зазнала страху втратити близьку людину, може захищати продовження військових дій.

Моя країна є мирною. В ній живе волелюбний та добродушний народ. Багато різних приказок є про нас, українців. Хоча окремі з них і показують наші негативні риси, але я жодної не знаю, яка б нас характеризувала як агресивну націю.

І прикро думати, що саме на території моєї України, саме в цей час йдуть військові дії. Зараз я згадую, як до початку збройного конфлікту із задоволенням вболівав як за наших, так і за російських футболістів. Матчі Ліги Чемпіонів, де зустрічалися українські та російські клуби, дивився із задоволенням. Відчував, звичайно, насолоду, коли перемагала команда «Шахтар» або «Динамо» (Київ). Я мріяв поїхати на «Донбас Арена» і подивитися матчі своєї улюбленої команди з європейськими клубами. І якби не війна, моя мрія здійснилася б. Але тепер це неможливо, бо Донецьк знаходиться на непідконтрольній Україні території.

До війни мені доводилося дуже часто спостерігати за військовими подіями в інших країнах, про які розповідали в новинах. Я бачив страждання людей, зруйновані населенні пункти, сумні обличчя дітей, які втратили своїх батьків. Часто вони не мають ніякого відношення до війни, їм просто не пощастило: вони народилися не в той час і не в тому місці. Страшні кадри новин, де мирне населення змушене бігти, рятувати своїх дітей і кидати все, що нажили. Я, як і всі мої однолітки, співчуваємо цим людям.

Ми з хлопцями раніше часто грали у «войнушку». Бігали з іграшковими пістолетами, автоматами. Радів, коли мені батьки купляли іграшкову зброю, яка стріляла пластмасовими кулями. Навіть подобалося тренуватися, стріляючи по мішенях. У нас був уявний ворог, якого ми хотіли перемогти. Себе уявляли героями.

Про війну я знав тільки із кінофільмів, в яких показували подвиги звичайних солдатів, офіцерів, розвідників. Бачив, як молоді хлопці, яким ледь виповнилося по сімнадцять років, йшли вмирати, не знаючи, що їх чекає на фронті. Вони не замислювалися про це, тому що йшли захищати Батьківщину. Скільки молодих життів було тоді загублено!

Я ніколи й гадки не мав, що моє життя та життя моїх рідних може бути під загрозою.

Та все змінилося в одну мить. Страшне слово «війна» вже звучить не тільки в новинах, а й у кожного жителя на вустах. Ми ніколи й подумати не могли, що сусідня держава може стати агресором і захопити українські землі без оголошення війни. І справді – нападником війна офіційно не визнана. Та від цього не легше, бо гинуть молоді хлопці, ллються сльози матерів, осиротілих дітей та вдів.

Я до сих пір запитую у своїх батьків, а чи могло статися так, щоб війни не було? Навіщо російським бойовикам утримувати Донецьк та Луганськ? В Інтернеті є різні відповіді. Але коли настане мир – жоден провісник ще не сказав. Віщуни, мольфари, переможці битв екстрасенсів називали різні дати закінчення війни: кінець 2015 року, кінець 2016 року, а вже не за горами і завершення 2018 року. І кінця-краю збройному конфлікту ще не видно.

Війна – страшне випробування для кожного. І зараз ми починаємо замислюватися над сенсом життя: для чого я тепер живу? Чи можу я особисто у свої чотирнадцять років змінити ситуацію?

У нашому класі навчається хлопчик Сергій із Горлівки. Він ніколи не згадує ті події, які змусили його багатодітну сім'ю переїхати до Сергіївки. Його батькам довелося розпочати все «з нуля», а в окупованій Горлівці залишилася бабуся, облаштована квартира, гараж... Мати не так часто долає лінію розмежування, щоб побачити рідних, побувати у «своєї-несвоєї» квартирі, тому що це великі матеріальні та фізичні затрати.

На щастя, Сергій не зчерствів душею, турбується про своїх молодших братиків та сестричок, намагається гарно вчитися. Ми розуміємо, що вони пережили, і долучаємо Сергія до всіх подій, які відбуваються в нас у школі. Часто проводимо час після уроків, граючи у футбол на сільському стадіоні, відвідуємо разом секцію дзюдо.

Сьогодні ми, діти, як ніколи можемо вплинути на думки оточуючих. У своєму творі я хочу достукатися до тих можновладців, від яких залежить доля мільйонів людей.

Час змусив нас подорослішати, змінити ціннісні орієнтири: тепер важливо мати не дорогі гаджети, а мирне небо над головою. А цей безцінний подарунок нам, жителям Сходу України, можуть подарувати політики. Бо саме вони мають змогу вплинути на ситуацію, зупинити війну одним розчерком пера, змінити на краще долі дітей, матерів, дружин.

Після всіх подій ми повинні цінувати дароване нам життя, мирне життя з усіма благами.

Я не хочу, щоб війна, яка зараз здригає частину моєї країни, переросла у Третю світову, про яку так багато говорять. Мені стає страшно, коли я про це замислююся. І я маю надію, що владні чиновники зрозуміють всю нікчемність військових конфліктів, почнуть домовлятися між собою мирним шляхом, уникаючи загрози для власного життя і життя всього світу.

І на питання: «Чи про всі події, пов'язані з війною, я шкодую?», у мене тільки одна відповідь: «Так, я її боюся!». І це страх не тільки за своє життя. Це переживання за мою сім'ю, мою країну, за людство.

Українці – сильна нація. Ми пройдемо через всі випробування, і наша країна буде процвітати, розбудовуватися, розвиватися.

Промінчик світла у сутінках війни

Скороход Єлизавета
м. Сєвєродонецьк (Луганська область)

«Мир, щастя та братство людей – ось, що
потрібно нам на цьому світі!»
Марк Твен

«Війна» – лякаюче слово. Це страшне випробування для всього народу. І для мене також.

Весна 2014 року. Я жила в тихому та мирному кварталі Дружба міста Луганськ. Мені дуже подобалася моя школа, бо її учні завжди брали участь у різних проектах та конкурсах. У школі діяло багато цікавих гуртків. Ми виступали з концертами у різних містах, навіть за кордоном.

Вільний час я проводила з друзями та батьками. Ми відвідували театри, кіно, цирк та розважальні центри.

З листопада 2014 року, кожного дня по телебаченню я спостерігала, які події відбувалися на Майдані в Києві. Люди вбивали один одного, робили божевільні вчинки. Це було дуже жахливо і страшно.

В цей час мої батьки купили нову квартиру в кварталі Мирний. Вони зробили ремонт. Мені настільки сподобалася моя кімната, що я не можу її описати. І ось одного ранку о четвертій годині почалася стрілянина недалеко від мого дому. Я була в шоці, не знала що робити, як це можна зупинити. Моїх батьків викликали на роботу, а я залишилася сама. Мені було всього одинадцять років, я була зовсім дитиною. Поряд з моїм домом гриміли вибухи, палала автомобільна стоянка, були чутні постріли. Як я все це пережила, навіть не знаю.

Раніше я бачила військові дії в інших країнах по телебаченню, але ніколи не думала, що війна прийде і до нас.

Батьки повернулися додому, і ми поїхали до міста Сєвєродонецька, де проживають мої бабусі та дідусь. І ось саме тут наше життя почало змінюватися. Нам бувало дуже важко, у батьків не було роботи, я часто змінювала школу, бо в нас не було постійного місця проживання.

Але була й гарна і радісна новина. Моя матуся народила мого братика Максимчика. Я його дуже люблю, і радію кожній миті, проведеній з ним.

Раніше я думала, що ми переїхали до Сєвєродонецька на деякий час, але це продовжується вже четвертий рік.

Наша країна переживає тяжкі часи, і багато людей та дітей потребують допомоги. Також особлива підтримка необхідна військовослужбовцям, які захищають цілісність нашої держави на Донбасі. Мені теж хочеться бути потрібною суспільству, коли мова йде про допомогу тим,

хто страждає: матеріальну чи духовну. Я намагаюся робити свій внесок у добру справу. Я беру участь у волонтерстві: малюю малюнки, пишу листи, збираю речі та одяг тим, хто потребує.

Про всі події, пов'язані з війною, я дуже шкодую. Тільки народження мого братика є світлим спогадом. Мені не хочеться міркувати, хто винен у цій війні, але так хочеться, щоб в моїй рідній Україні був мир! Якби не війна, я жила би вдома, і моє життя було сповнене любові та щастя.

Ти забираєш найдорожчих!

Теглівець Олег

Моя держава, мирна і працелюбна, раптом стала на стежку війни.

Бойові дії на Донбасі почалися 12 квітня 2014 року із захоплення українських міст російськими диверсантами. По-різному називають те явище, що відбувається на Сході України. Одні кажуть – «антитерористична операція» (АТО), інші – «гібридна війна». Я не погоджуюся з жодним твердженням. Я вважаю, що це справжнісінька війна. Війна зі всіма своїми наслідками: розрухою, злиднями, втратою дітей та людей різного віку. Багато людей залишили зону конфлікту, переїхавши в інші регіони України.

Втрата... Втрата... Втрата... Зачепила ця біда і нашу сім'ю.

До конфлікту на Донбасі ми жили буденним життям. Ми з братом ходили до школи, наша сестричка – в дитячий садок, батьки – на роботу, дідусь і бабуся займалися улюбленими справами. Але все змінилось...

Моему дядькові Андрію прийшла повістка з військового комісаріату. У житті кожної людини настає момент прийняття важливого рішення, яке визначає її подальший шлях. Звичайно, мій дядько, як справжній патріот, як людина, якій не байдужа доля країни, її суверенність, незалежність, пішов захищати її від російських загонів, керованими офіцерами спецслужб РФ. В моїй сім'ї ніколи не могли уявити, що слова із Державного Гімну України «Душу й тіло ми положим за нашу свободу» стануть для дядька пророчими. Він зовсім юним пішов захищати Україну, та безжалісна куля російського найманця забрала його життя. А в нього було так багато мрій про майбутнє...

Без єдиного сина залишилися мої дідусь та бабуся, без хрещеного залишився мій молодший брат Дмитро, без брата – моя мама та її молодша сестра, без нареченого – його дівчина. Чи відповідь хтось за зламаним життям?..

Мені дуже важко і прикро, що таке сталося. Ми важко переживаємо втрату. Я знаю, що моя сім'я не єдина в Україні, яку спіткало горе. Таких родин багато.

Але я пишаюсь тим, що мої дідусь та бабуся виховали справжнього патріота, захисника, який без тіні сумніву віддав життя за Україну, за мирну блакить над нашими головами. Я гордий наслідувати його. Для мене він залишився мужнім, справедливим, людиною, на яку можна розраховувати, яка завжди прийде на допомогу.

Тож пам'ятаймо тих, хто поклав життя на вівтар волі матері-України, хто навечно пішов від нас заради торжества справедливості. Вони згасли, як зорі. Нехай пам'ять про них згуртує нас, живих, дасть нам сили, мудрості, терпіння для зміцнення нашої держави.

Колись я обов'язково повернусь!

Анонім

с. Нескучне (Донецька область)

Усім привіт! Мені тільки п'ятнадцять, але життя вже встигло поставити переді мною свої непрості задачі і змінити все повністю. П'ятнадцять років я жив у своєму рідному місті – Донецьку. Постійно щось змінювалось, не завжди життя там було безтурботним, але це – моя рідна домівка, моя твердиня, моє «місто мільйона троянд». Проте, чотири роки тому в моєму місті з'явилась вона – кривава леді Війна. Життя враз змінилось. А чи люди змінюються? Стають вони кращими, а чи гіршими? Треба розібратись.

Раніше Донецьк був одним із найквітучіших міст України. Київ, Харків, Львів, Севастополь і серед них – мій улюблений вугільний велетень. Усі жили добре. З самого дитинства мені прищеплювали любов до оточуючих, повагу до себе. Змалечку батьки турбувалися про мою освіту, а перед моїми очима були приклади рідних, варті наслідування. Я пізнавав звичаї і традиції моєї країни. Бабусі мої живуть у селі, і саме там, з їхніх вуст, я чув співучу мову своєї країни, саме вони за допомогою системи Макаренка (батого і пряника) вчили мене найпростішому: читати, писати, рахувати, а ще поважати старших, допомагати слабшим, не боятися труднощів, не лінуватися. Саме у бабусь, на літньому відпочинку, я вчився говорити рідною мовою, що лунає з кожного подвір'я у селах Донеччини. Мабуть, завдяки цьому я і є тим, ким є. Оскільки я жив у Донецьку, російськомовному місті, то знав і мову сусіда-велетня – Росії. В цьому, мабуть, і є приваба наших міст. У нас майже немає людей, що хворіють синдромом Альцгеймера. А все чому? Бо ми знаємо і використовуємо дві мови.

Минав час. Я вже йшов до школи: радісний, задоволений, утомлений від «тоталітарного режиму» дитячого садка, йшов до нових знань і старих друзів. Чому старих, запитаєте ви? Бо більша частина класу – мої знайомі з садочка. Мені цікаво: «Чи всі бажали йти до школи? Я не один такий?».

У школі я вчився добре, не завжди, та все ж... Я захопився шахами, з якими у мене потім все таки не склалося. А от з музикою вийшло якнайкраще, не без «чарівної сили» батьків, які наполягли на тому, щоб я закінчив музичну школу. І хоч музикою я не став, але початкову музичну освіту здобув. Мене вже почало хвилювати питання про майбутню професію. Все частіше я замислювався: «Ким стати? Який життєвий шлях обрати?» Втім, так і не зміг зробити остаточний вибір, та й зараз не дуже розумію, що мені до вподоби. Чомусь, я легковажний у таких питаннях.

З 5 класу мої інтереси почали змінюватись: математика стала подобатись менше, більш захоплювали мови і література. Мій внутрішній екстраверт поступився місцем інтроверту. Ніколи в житті не міг собі такого уявити! Зараз я розумію, що саме в цьому віці у людині починає проявлятися все, що закладено природою. Воно ніби виходить на поверхню. Я почав потроху покращувати свої знання з гуманітарних предметів. Навіть щось виходило. Займав призові місця у конкурсах.

Тим часом, на моїй землі розпочинався конфлікт. Все це нам довелося переживати вперше. Зіткнення прийшли на північ Донбасу. Спочатку в місті було відносно спокійно. Але поступово в голови людей «вливали» суперечливу інформацію: правдиву чи ні – я не зважав на те. ЗМІ завжди працюють на когось і висвітлюють події так, як це потрібно їхнім власникам. Моя сім'я намагалася відсторонитись від всього цього – ми вважали, що у тих новинах не було об'єктивності. Зрештою, світ не ділиться на чорне і біле, він сповнений безлічі кольорів і відтінків.

Коли навчальний рік підходив до завершення, ситуація ставала все напруженішою. Я добре пам'ятаю 26 травня 2014 року. Тоді до мого міста завітала вона – ненависна війна. Так, вона не захопила всю територію, а тільки невеличку її частину, але вона прийшла. Прийшла, як до себе додому. Місто, яке раніше жило і дихало на повні груди, зараз радше існувало. Через деякий час, здається, децю більше, ніж за місяць, невеликі бойові зіткнення почалися по всьому місту. Ми вирішили виїхати до бабусі, за 100 кілометрів від міста, у невеличке село Донецької області, що розкинулось на берегах крихітної степової річки Мокрі Яли – Нескучне. Тут було тихо, спокійно, чисто, але воно все одно не було рідною домівкою. І через два місяці сім'я прийняла рішення повертатись до Донецька. Ті страшні місяці – липень і серпень 2014 року – ми пережили саме у бабусі. Спостерігали за жакливими подіями через теленовини.

Але життя в місті видалося важким і безрадісним. Похмурі обличчя людей на вулицях, відсутність багатьох друзів, постійна напруга... І знову з серпня 2017 року моя родина переїжджає до бабусі, прийнявши рішення оселитись тут остаточно. Тут починається новий етап у нашому житті, нова сторінка.

Нам довелося пристосовуватись до всього. Все тут було незвичне для нас: люди, школа, інфраструктура. Але при звичаїтись до нового було легше, ніж жити під артобстрілами. І ця нова сторінка виявилася не такою вже й страшною: ми познайомились з новими людьми, знайшли собі найкращих друзів, проявили себе і побачили нові сторони своєї особистості. Кажуть, що війна – двигун прогресу. Чи можна з цим посперечатися? Мабуть, щось в цьому є. Війна не залишає вас осторонь. Ви або станете кращими та проявите всі свої позитивні якості, або гіршими. Кожен може побачити це на власному прикладі. А взагалі я не шкодую, що

так сталося в моєму житті. З одного боку, я ніколи б не познайомився зі своїми новими друзями, а з іншого... З іншого – це коштувало багатьох тисяч життів, і серед загиблих могли бути і я, і мої рідні та друзі. Чи варті були смерті людей, зруйновані домівки, сім'ї, що розпалися внаслідок конфлікту, будь-яких коштів або чийхось амбіцій?

Але не треба ставити на всьому хрест. Поки ми живі – є надія. Ще не кінець світу. Любіть і приймайте любов. І найголовніше – залишайтеся людьми.

А що було б, «якби»...?

Хілик Крістіна

Існує вислів: «Історія не знає умовного способу». А все, що відбулося з нами, з нашою країною за останні роки, – це вже історія, трагічна, але, разом з тим, і повчальна.

Якби не війна... Ще декілька років тому я навіть уявити собі не могла, що наша країна може бути втягнута у будь-який збройний конфлікт. Так, ми дізнавалися на уроках про Афганістан, чули від когось, що «він був у Чечні...». Був, то й був. Чи сильно переймалися ми тоді долями тих, хто був там? Скоріше, ні. Це була проблема (як би цинічно це не звучало) тих рідних, близьких, чії сини, батьки, чоловіки були там. Цікаво було слухати розповіді учасників отих, чужих, збройних конфліктів. Але ці історії тут же забувалися, бо це ж було деінде...

Якби не війна... Ще декілька років тому для нас великою проблемою були такі речі, про які наразі навіть соромно буває згадувати, як от: батьки не хочуть купити модну річ, яка є у подружки; гаджети – не останнього покоління і т.д.

Якби не війна... Ще декілька років тому ми могли переживати за здоров'я лише своїх рідних. Турбувалися про тата, який їде у відрядження. Я аж ніяк не хочу сказати, що ми були байдужими до інших людей, знайомих чи незнайомих. Але те життя до зовсім не схоже на життя сьогодні.

Якби не війна, я б навіть не могла подумати, що рідна мамина сестра, яка ще у 90-ті поїхала до Росії разом зі своїм чоловіком, як казала моя бабуся, «за довгим рублем», спочатку не відповідатиме на телефонні дзвінки, а потім скаже: «Не звоніте нам больше». Чи думала я, що в школі і серед знайомих будемо збирати теплі речі, медикаменти, продукти харчування? І не куди-небудь, а «на війну, в АТО». Яка війна, яка АТО? Сьогодні це, на превеликий жаль, буденні фрази.

Якби не війна, не увійшло б у нашу побутову лексику стільки слів, які ми вживали лише у певних ситуаціях. Волонтерство, наприклад, для багатьох сьогодні стало способом життя. «Розвантажувальник», «тепловізор», «берці», «хімера» – лише кілька понять, значення яких сьогодні не знає, напевно, тільки маленька дитина.

Якби не війна, то визначені класиком українського гумору Остапом Вишнею оті «п'ять головних рис симпатичної вдачі» українця викликали б лишень іронічну посмішку. А зараз оті «риси» змушують кожного з нас уже під іншим кутом зору сприймати оте: «Якби ж знаття? Забув. Спізнівсь. Яюсь то воно буде! Я так і знав». «Якби ж знаття», що поруч тебе живе сусід з далеко не мирними настроями, то хіба «забув» би істо-

рію землі рідної ще з часів козацтва, хіба «спізнився» б із вирішальними, доленосними рішеннями у процесі державотворення? Понадіялися, що «якось то воно буде». А ні! То ж і маємо – «Я так і знав»!

Якби не війна, ми так достеменно і не зрозуміли б, що таке інформаційна війна, і наскільки вона може бути жорстокішою за збройну. «Я знаю силу слова – воно гостріш штика...», – писав Володимир Сосюра більше, ніж півстоліття тому. Інформація зараз стала одним з найнебезпечніших видів зброї. Для багатьох сенсом життя стало виливання бруду, подання неправдивої інформації, спроби ввести в оману людей за допомогою неї. А людська психіка – річ тендітна.

Війна стала своєрідним каталізатором для усвідомлення понять «друг – ворог», «свій – чужий», «правда – брехня». Тому, пригадуючи події останніх років в Україні, шкодую про знівечені долі тисяч переселенців, що змушені залишати рідні оселі та їхати світ за очі, про тисячі загиблих вояків, які стали на захист цілісності кордонів нашої Батьківщини, до цього навіть не тримаючи зброї в руках. Шкодую за посіяне в багатьох серцях почуття зневіри у власній силі духу, зневіри у щирості, любові, відданості донедавна близьких тобі людей. Але, разом із тим, я не шкодую, що втратилися зв'язки з тими, хто повірив в оту пропаганду, яка останнім часом так потужно ллється з екранів «братньої» країни. Хіба можна шкодувати про те, що саме тепер я зрозуміла істинну сутність такого поняття, як «патріотизм», справжній, а не показовий? Не можу шкодувати і про те, що ці роки стали для усіх нас гарним випробуванням на міцність духу. Та, на превеликий жаль, це все далось нам дуже дорогою ціною – ціною життів, занепащених доль і зруйнованих ідеалів.

Про шрами війни

Баваровська Лілія
с. Гвардійське (Хмельницька область)

Україна – це чудовий край, споконвічна земля наших предків і моя Батьківщина. Де ще можна знайти таку квітучу землю, багату талантами і щирими людськими серцями? Оспівана думами й піснями, змальована величними полотнами, описана працями видатних людей, натхненними її красою та історією, що сягає коріннями у сиву давнину.

Тут, у маленькому селі Гвардійське Хмельницької області, народилась і проживаю я – учениця 10 класу Баваровська Лілія. Пригадую, роки дитинства проходили як чудовий сон, залишаючи по собі світлі спогади: батьківська хата, яка була сповнена любові й тепла, рідна земля, що завжди радувала багатим урожаєм, добрі й привітні люди, що з посмішкою бажали кожному зустрічному доброго дня. Чи це не рай на землі? Здавалось, тут, у тихому куточку, ніщо не зможе порушити природного спокійного темпу життя...

Пройшло немало часу, допоки люди зрозуміли, що для нашої країни настав новий етап існування. А все почалося з Майдану. Страшні події йшли одна за одною, бо ж «біда не ходить одна». Проте вони стали поштовхом для посилення українського духу, унікального стержня, що живе у серцях відданих патріотів. Наша віра в Україну і любов до неї – ось справжня рушійна сила українців.

За всіма подіями люди спостерігали із завмиранням серця. Телеекрани не зможуть передати того жаху, що відбувається в країні. Потроху наростала тривога, що дедалі більше пригнічувала. Шосте чуття підказувало, що це ще не кінець...

Російські війська почали поглинати територію України, наче голодний звір, відкушуючи по шматочку. Сини і дочки нашої держави першими кинулись у бій, але в серці ще жевріло маленьке відчуття жалю, від того, що доведеться боротися з братнім народом, з яким пліч-о-пліч змагались в Другій світовій війні. Але на війні ніхто не жаліє свого ворога, і наш народ це сповна відчув на собі. Відкинувши всі жалі і страхи, ми стали боронити свою землю. Війна продовжувалась на фронті і в тилу.

Україна – мирна країна з дружнім народом. Відкритість людських сердець – те, чим вона може пишатись. Як виявилось, наша країна була зовсім не готова до проведення військових дій, тому ситуація на Сході країни не залишила нікого байдужим. Мої односельчани активно підтримували воїнів АТО. Збір гуманітарної допомоги став звичним явищем. Діти малювали малюнки і писали листи, морально підтримуючи бійців.

Я теж не залишалась осторонь, і брала участь у шкільній акції «Допоможи воїнам АТО».

Думаю, наша праця стала маленьким внеском в благо власної країни. Якщо воїни відчуватимуть підтримку, збагнуть, що про них не забули і що вдома на них чекають ті, кого вони захищають, то сила їхня стане більшою. І, завдяки їхній відвазі, ворог ще недовго розгулюватиме нашими землями.

Деколи мимоволі задумуєшся: «Чого людям ще потрібно? Для чого війна? Хіба їм не достатньо синього неба над головою, яскравого світла сонця, колосистих полів? Сумлінна праця, розвиток наук дає людині розвиватися духовно і фізично. Невже всіма цими благами можна пожертвувати заради війни? А люди, які на ній наживаються... Відкинувши людяність заради збагачення, переступаючи через чужі голови, переслідуючи свою егоїстичну мету, хіба можна бути щасливим?». Хтось пожинає плоди достатку, а хтось – смерті.

Війна часто залишає по собі глибокі шрами. Чи шкодують люди, що її розпочали? Іноді здається, що все, що відбувається – це Боже веління, яке має згуртувати українців. Певно, ми почали втрачати наш дух, а воля наша потрохи згасала, якщо на наш вік випало випробування такої складності. Щоб Україна процвітала, потрібно вивчати її культуру, мову, звичаї і передавати ці знання наступним поколінням.

Жити в мирний час – велике щастя. Немає нічого гіршого, ніж усвідомлення того, що молоді українці гинуть у розквіті своїх сил. Неможливо досягнути весь біль батьківських сердець, що втратили дітей. Безпорадність дітей, що лишилися сиротами. Розпач і гнів, що породжує війна, буде ще довго відлунювати плачем людських душ. Українська земля не забуде своїх героїв, вона вбере всі сльози з наших очей, стане сильнішою заради нас, своїх дітей.

Війна не лише відбирає...

Дегтяр Дар'я

Що таке війна? Просто слово. Звичайні п'ять літер.

«Діду, а що таке війна? Ти ж був на війні, розкажи!». Дідусь нічого не відповів мені, але його руки затремтіли. Чашка випала і розбилася. Залягла тиша.

Що таке війна? Непрохана гостя, яку ніхто не чекає, але яка може прийти в будь-чию домівку.

«Тітко Ганю, Ви тільки не хвилюйтесь... Кості більше немає». Що може бути страшніше, ніж нічний дзвінок матері, син якої захищає рідні кордони? Подих перехоплює, а серце от-от зупиниться. Ніякі нагороди і пільги не коштують сліз дитини, яка втратила батька, відчаю матері і сестри, які ніколи не побачать сина і брата. Якби не війна...

Мені, як людині, яку оминули страшні події на Донбасі, ніколи не вдасться досягнути усю глибину трагедії, яку пережили та переживають вимушені переселенці, воїни АТО та їхні родини. Я просто дитина, яка хоче жити у світі без війни, ненависті та злості.

Коли все почалося, мені було 14. «Війна? Серйозно? І це у XXI столітті?», – думки роїлися у голові. Спочатку мене охопив шок від того, що таке можливо, а потім страх. Я дивилася новини, і від побаченого в мене холонуло серце. Як і будь-яка дитина, я боялася, що таке повториться і в моєму місті, з моєю родиною. Навіть уявити не можу, що відчували ті, хто знаходився у зоні окупації.

Якби не війна... Не було б смертей, не страждали б сім'ї, не більшало би сиріт. Але війна показала, скільки насправді патріотів народила українська земля. Вона дала зрозуміти, що лише об'єднавшись, ми можемо здобути омріяну волю.

Нове життя, новий його етап. Переїзд, зміна школи, місця роботи, втрата зв'язку із друзями та знайомими. Для когось, можливо, це зміни на краще. Але ж якою ціною вони даються! Якби не війна...

Вже у вересні 2014 року у нашій школі з'явилися нові учні. Їм співчували, вони були у центрі уваги. Всім було цікаво: як там, у зоні АТО? Тільки потім я зрозуміла, що змушувати дітей-переселенців згадувати те, через що вони були змушені покинути рідну домівку, – жорстоко та неправильно. Але, завдяки війні, у мене з'явилися нові друзі, і навіть чотирілапі.

Дзвінок у двері: «Доброго дня! Чи не хочете взяти собі кішку? Її звати Ася, вона з фронту». Так у мене з'явився маленький клубочок щастя.

Я шкодую про те, що є люди, які хотіли війни, про те, що ми були не готові її зустріти. Я шкодую, що люди втрачають зв'язок зі своїм ми-

нулим, а деякі – власне майбутнє. Я шкодую про те, що вже не буде, як раніше.

Мені прикро усвідомлювати, що мрії переселенців здійсняться не на їхній землі, що діти не зможуть пробігти рідними місцями босоніж по росі, бо там міни.

Але я не шкодую про те, що у мене з'явилися нові друзі, про те, що українці відчують єдність.

Я пропоную не шкодувати, а робити. Чинити так, аби ми не шкодували про це у майбутньому. Зробити так, щоб всі сумні події стали історією, і більше ніколи не повторювались.

Мирного неба над головою та рідної землі під ногами! Слава Україні!

Часи, яких не повернути...

Зуєва Аліна

м. Бахмут (Донецька область)

Пам'ятаю часи, коли слово «війна» можна було почути лише в школі на уроках історії. Часи, які дарували нам веселе та безтурботне дитинство... Ми ніколи не могли подумати, що станемо свідками реальної війни, яка буде тривати роками.

Згадую моменти, коли ми з друзями весело проводили час, грали, спілкувалися... Серед моїх друзів є багато хлопців, тому часто мені доводилося разом з ними грати в піратів, навіть інколи грали у війну. Грали, але не задумувалися про те, що картини військових подій оживуть і стануть нашою реальністю.

Часи дитинства стали для мене моментами, які змушують мене радіти та сумувати водночас. Сумувати, бо знаю, що ніхто не в силах повернути їх назад.

Пам'ятаю дитинство – ми безтурботно гралися з друзями, радо приймали в гості знайомих з різних областей країни. До нас часто їздили друзі з територій, межі котрих нині не так легко перетнути.

Завжди згадую, як по вечорах ми дружньо збиралися разом, розмовляли, сміялися, слухали новини які «привезли» нам наші друзі з різних куточків країни. Ми любили прогулюватися вулицями нашого міста, де неможливо було побачити військових, танків, слідів на асфальті від важкої техніки. Нічого цього не було. Ми спокійно гуляли, насолоджувалися природою, архітектурою та красою нашого міста. В думках у нас були лише розваги – ми бешкетували, раділи, сміялися...

Ми вірили в те, що нашому світлому та безтурботному дитинству ніщо не зможе зашкодити, ніщо не зможе зруйнувати наші мрії про майбутнє. Ми просто раділи життю.

Минав час... Що не день, то нові цікаві пригоди, розваги, знайомства та ті цінні моменти, які сьогодні є головною розрадою, тими незабутніми спогадами, які залишили в серці кожного з нас глибокий слід. І що би з нами не було зараз, яка відстань нас би не розділяла, ми все одно маємо наші спогади – моменти, які об'єднують нас, наше минуле і, ми дуже сподіваємося, що і наше майбутнє...

З початком війни моє життя дуже змінилося. Як тільки стало відомо про небезпечне становище в Україні, народ почав панікувати, багато людей кинули свої домівки та поїхали в більш безпечні райони і навіть в інші країни. Я до останнього думала, що мої друзі залишаться тут, в місті, але все виявилось зовсім не так.

Минав день за днем, становище в країні не покращувалося. Кілька моїх друзів та знайомих все ж вирішили на деякий час виїхати з міста. Усі вони їхали, сподіваючись скоро повернутися назад, але лише деякі повернулися додому.

Велика відстань є значною перешкодою для живого спілкування. Але ми з друзями дуже часто листуємося в соціальних мережах. Тем для обговорення безліч: ми завжди цікавимося новинами одне одного, розповідаємо, як пройшов день, дуже часто згадуємо часи, коли ми разом гуляли і замріяно «дивилися» у майбутнє.

Кожного разу, коли ми листуємося з друзями, у мене в голові знову з'являються картини з дитинства, яке ми любили насичувати яскравими барвами. Я дуже часто згадую про це, та понад усе – хочу повернути ті часи.

Проголюючись вулицями нашого міста, я згадую їх такими, якими вони були кілька років тому, і порівнюю їх з тим, що бачу зараз...

Сьогодні у нашому місті не ведуться бойові дії, ми не чуємо вибухів боеприпасів, але про війну нагадують люди в формі, яких можна часто побачити на вулицях міста, військові машини, які проїжджають вздовж наших проспектів; афіші, білборди, настінні малюнки і написи про вільну країну та близький кінець війни.

Ми дуже сподіваємось, що війна врешті-решт закінчиться, в країні настане мир і процвітання, наші друзі та знайомі, які через війну змушені були покинути місто, повернуться додому, а війна залишиться в минулому та більше ніколи не почнеться знову.

Конфлікт вніс багато змін в моє життя. Через військове становище наше місто покинули немало моїх друзів та знайомих. І про це я дійсно дуже шкодую.

Шкодую взагалі про те, що війна почалася. Вона забрала величезну кількість життів, лишила немало родин без домівок, забрала у дітей світле, безпечне та безтурботне дитинство...

Я дуже багато думала про те, що було б, якби не війна?

Відповідь однозначна: ми жили б так, як жили і раніше, але нам би не довелося нести за собою тягар, який «поклала» нам на плечі війна. Люди, які загинули на війні, були б живі; домівки, які вона зруйнувала, стояли б, і в них, як і раніше, проживали б родини; діти, які страждають через війну, могли б мати вільне та безтурботне дитинство...

Війна стала великим випробуванням для нас. Особливо сильно вона впливає на дітей і молодь. Це ті, в чіх руках майбутнє країни. Спогади про жахи війни залишаться в пам'яті людства мовчазним нагадуванням про те, як не має жити світ. Війна вказала нам на помилки, які в жодному разі ми не повинні скоїти знову.

Все в наших руках... Ми зможемо подолати будь-які перешкоди. Якщо нас підкосила війна, то ми здатні знову стати на ноги і продовжити

будувати майбутнє заради підростаючого покоління. Ми все зможемо, бо українці – сильний, непереможний народ.

Те, що забути неможливо

Керносенко Ольга
м. Лисичанськ (Луганська область)

Я добре пам'ятаю, як мама плакала, сидячи на кухні в чужій квартирі. Тоді вперше усвідомила, що можу більше не повернутися додому. Ті довгі місяці, сповнені страху, переживань, невідомості, те літо, проведене на чужині (хоча і в рідній державі), стануть точкою неповернення, після якої вже не буде, як раніше.

Якби не війна, ніколи б не зрозуміла відмінність між справжнім патріотизмом та популізмом. Саме тоді вперше усвідомила, що патріот той, хто махає прапорами у вишиванці, а той, хто щоденно працює задля добробуту краю, не потребуючи за це віддяки. Чи можна назвати патріотом того, хто зараз висвітлює в медіа свою волонтерську діяльність, відправляючи подарунки військовим на Різдво чи Великдень, а в дні протистояння, коли місто тільки-но було звільнене й ще не було зв'язку, не працювали магазини, продавав хліб удвічі дорожче, наживаючи собі ста-ток? І це в той час, коли із сусіднього міста привозили харчі й роздавали людям просто так.

Сьогодні патріотизм, на жаль, визначають по фото у фейсбуці, по кількості отриманих грамот чи жовто-блакитних стрічок на одязі. Та хіба патріотизм – передусім не стан душі? А якщо ж ні, то це означає, що душу можна помістити в рамочку під скло й пишатися: «Дивіться, я українець! Я тут народився!»?

Якби не війна, ніколи б не дізналася про ціну свободи та незалежності. Не навчилася б радіти таким буденним речам, як синє безкрає небо над рідним Дінцем, туман, що рано-вранці піднімається від річки й поволі лягає на тротуарах, хапаючи перших перехожих за ноги. Вогні сусіднього міста, що розташоване по той бік Дінця, якими ввечері привітно підморгує воно своєму побратиму. Не навчилася б цінувати мить: тут і тепер.

Пам'ятаю, як ішли вчителі до школи у вишиванках на іспити до дев'ятикласників і як учні, не змовляючись, приходили у вишиванках на екзамени (а надворі буяв червень, і над деякими будівлями було піднято вже не українські прапори, і на вулицях сторонилися й опускали очі перехожі). Пам'ятаю, як до школи увірвалися якісь люди і, погрожуючи зброєю, вимагали у школі облаштувати виборчу дільницю. А вчителі виводили дітей пришкольного табору через спортзал і відправляли по домівках.

Якби не війна, ніколи б не відчула, що друзі дійсно пізнаються в біді. Адже дехто з родичів, хто мешкає далеко від мого міста, жодного разу не

зателефонував, а деякі постійно пропонували свою допомогу. Дехто боявся поділитися харчами, а хтось віддавав останній шматок...

Якби не війна, ніколи б не втратила друзів, яких доля розкидала по всій Україні, а деякого занесла й за межі держави. Проте, не знайшла б і нових друзів. Не отримала б від них головного уроку: життя продовжується, попри все. Люди, яким довелося починати все «з нуля», не опустили крила, не втратили оптимізму, зараз своїм прикладом, своєю жагою до життя надихають інших.

Якби не війна, ніколи б не навчилася любити свій край настільки сильно. Рідко пишу вірші, але тоді, повернувшись «із заслання», сиділа за партою, і в мене самі собою народилися рядки:

За швидкі води мого Дінця,
За тихі зорі, що в ньому тонуть,
За ясне сонце – молю Творця,
За шелест липи і шум тополі.

За чисте небо, Господь, молю,
За синій вечір, за ранок світлий,
За спокій матері без плачу,
За сміх дитини, за дім мій мирний.

Молю Спасителя за синів –
За хліборобів і гречкосіїв,
За тих, хто долю свою змінив,
Щоб боронити країну рідну.

За Україну прошу Творця:
Пошли нам, Боже Великий, єдність,
На Сході й Заході єдної серця,
Даруй нам милість твою і щедрість.

Багато різних «якби»... Та зрозуміла одне: важливо завжди залишатися людиною, вірною своїй Батьківщині.

Уяви собі море восени...

Ключевська Галина
м. Одеса

Уяви собі море восени. Сіре-сіре, ніби більш немає на землі фарб. Лише сталеве море, сіре небо, майже білий пісок й тягуча порожнеча у душі. Десь кричать мартини, й тобі нестерпно хочеться кричати разом з ними. Бо ти у цьому місті зовсім один. Соціальні зв'язки людини формуються протягом її життя, тобто, в нас є друзі дитинства, з кимось ми вчилися у школі чи університеті, з кимось познайомилися на роботі або просто були сусідами. Коли ти переїздиш у нове місто, в тебе немає нікого, крім тих, з ким ти переїхав. А якщо ті люди знайшли роботу, а ти ще ні – ти залишаєшся один-на-один зі своїми думками, небом, морем і криками чайок.

Але повернемося на декілька років назад, у 2013 рік. Мені виповнюється 22. Я – найщасливіша людина у цьому світі. Влітку – захист диплому й закінчення універу, у вересні – весілля. Попереду чіткий план на життя, усі двері відчинені. Крила за спиною й віра, що усе буде добре. «Рожеве» життя, повне єдинорогів і метеликів. Та хіба щастя може тривати вічно?

Я не пам'ятаю, як збирався Майдан. Але я чітко пам'ятаю ніч, коли його розганяли. Я дивилась стріми й не розуміла, як у двадцять першому столітті таке можливо. Це ж дикунство, варварство, то не є цивілізація! І писала посеред ночі друзям, і намагалася знайти відповіді на питання, які навіть не могла сформулювати. Лише: «Як же це так?».

Мені стало дуже важливо, щоб мої близькі люди розділяли мою думку. Тому я наполегливо розбиралась у причинах, а потім довго й наполегливо роз'яснювала усе своїй родині, друзям, знайомим.

І прийшов лютий 2014 року. І я подорослішала за один день на декілька років. Коли розумієш, що хтось помер заради того, щоб твоє життя у майбутньому було краще... Це тягар відповідальності, ти вже не маєш права схибити. За твоє життя загинули люди, молоді, талановиті, які б могли б ще жити й жити. Але...

І я дізналась, що у Луганську теж є Майдан. Так почалася нова ера мого життя, яка принесла мені як багато нових друзів і щасливих моментів, так і біль втрат.

А потім була війна.

Про війну швидко вчишся мовчати. Бо той, кого тут не було – не зрозуміє, а тому, хто тут був, і так вистачає свого болю. Як співав Наутілус: «Мы все потеряли что-то на этой безумной войне». Тому тут не буде розповіді про саму війну. Я часто жартую, що в моєму випадку не звертатися

до психолога – акт милосердя та людяності, бо бідний психолог ні в чому не винен.

Краще про море. Бо вже наприкінці 2015 року я переїхала до Одеси. Спочатку з чоловіком, а потім і родину перевезла й новий 2016 рік ми зустрічали усі разом.

Море буває різним. Як увесь світ, який дає тобі те, що ти транслюєш назовні, море відображає твій внутрішній стан. І дивлячись вдалечинь, десь за край обр'ю, ти, насправді, дивишся у глибину своєї душі.

Війна навчила мене цінувати прості речі, на які багато хто не звертає увагу. Наприклад, цілодобову воду з крану. Коли три місяці ходиш по воду щодня під обстрілами, вода з крану подібна до восьмого чуда світу. Приймати вночі душ й плакати від щастя. А ще прапори. Українські прапори, яких так не вистачало у Луганську. І гімн. Досі, коли я чую гімн, то починаю плакати.

Чи шкодую я, що все так сталось? З одного боку, так. Бо ця війна вкрала багато життів, зламала багато доль. А з іншого...

Коли опиняєшся в екстремальній ситуації, ти активізуєш усі свої сили, знаходиш якісь резерви, стаєш зовсім іншою особистістю. За останні три роки я подорослішала років на десять. Я стала відповідальною, цілеспрямованою, змогла стати опорою для своєї родини. Іноді я читаю свої старі пости, переписки, щоденники й не впізнаю себе. Це якась інша дівчина, чужа й незрозуміла.

Життя йде далі. Я живу у гарному місті, в мене є робота моєї мрії, моя родина поруч зі мною, я знайшла нових друзів, а ще тут є море.

Уяви собі море восени. Сталевого кольору, який заспокоює й уколисує всі твої турботи. Небо торкається хвиль, хвилі змішуються з небом. Вічно голодні мартини літають біля тебе й ловлять хліб ще до того, як він доторкнеться товщі води. Вітер заплутує твоє волосся та прояснює думки. За два роки ми стали з морем гарними друзями. І зараз, у 2018 році, я можу впевнено сказати, що як би не було важко – життя продовжується.

Про те, що нас змінило...

Котенджи Едуард
м. Бахмут (Донецька область)

Війна на Сході України – подія, що перевернула свідомість кожного громадянина України, незалежно від його соціального становища, місця проживання чи будь-яких інших критеріїв. Напевно, важко сьогодні в Україні знайти таку людину, на чие світосприйняття бодай якоюсь мірою не вплинули події останніх буремних років. Адже не кожному поколінню випадає честь пережити новий етап становлення у своїй країні громадянського суспільства небайдужих людей, на власні очі побачити війну і революцію та кожною частинкою душі й розуму усвідомити, що перед його очима творяться історичні моменти, після яких життя цілого народу може змінитися кардинально. На щастя чи на жаль, ми, покоління дітей Революції Гідності та Війни на Сході України, стали саме такими людьми.

Дехто може сказати, що лише маленький відсоток людей сповна відчув на собі події 2014-го та наступних років. Немов, якщо подивитися на рутину звичайного львів'янина, киянина або харків'янина, важко помітити, щоб їхнє повсякдення зазнало якихось серйозних змін протягом останніх років. Люди, як і раніше, працюють, навчаються, виховують дітей, радіють життю, а про криваві події зі Сходу України дізнаються лише з короткотривалих випусків новин. Такі люди гадають, що відбивається лише у зруйнованих будинках на лінії зіткнення. Вже нікого не дивують смерті місцевих жителів та бійців АТО, скалічена психіка захисників України, вимушених переселенців і тих, кому довелося залишитися у зоні бойових дій або на окупованій ворогом території.

Але, як на мене, така думка неправильна. Адже чи не кожний з нас, вмикаючи телевізійні новини взимку 2014 року, підтримував, хоча б морально, громадянський протест? Чи не всі ми, під звуки народної пісні «Пливе кача по тисині», з жахом та болем дивилися на фото перших загиблих на Майдані, навіть не усвідомлюючи, що за першою сотнею українських героїв своє життя доведеться віддати ще не одній тисячі кращих синів Батьківщини? Чи не з однаковим обуренням і здивуванням сприйняли новину про початок агресії Росії та загарбання Криму як у Києві, так і в промисловому містечку на Сході України чи невеличкому прикарпатському селищі? Та невже хтось з громадян нашої держави не радів українським прапорам над Слов'янськом і Краматорськом влітку 2014 року? Не відчув хоча б тисячною частинкою душі той всенародний біль, що заповнив душі українців після підступного оточення бойовиками наших воїнів під Іловайськом? Не пишався героїчним захистом україн-

ськими бійцями Донецького аеропорту? І це лише деякі, найбільш помітні події кількох останніх років!

Тож на думку приходиться перший висновок – а чи стали б ми колись справді єдиним народом, народом, що живе спільним болем і радощами, думками та проблемами, якби не війна? Чи побачили б ми шлях власного історичного, соціального та національного розвитку, чи до сих пір би, крізь призму комплексу меншовартості продовжували орієнтуватися чи то на Москву, чи на Брюссель, навіть не намагаючись знайти поміж цих «великих» орієнтирів своєї дороги? Війна, при всіх її жахіттях та несправедливості, змогла поставити крапку у цих манівцях, у цьому сліпому блуканні бездоріжжям, стала одним з головних факторів перетворення населення України, скаліченого радянськими псевдоінтернаціональними постулатами, у справжній український народ.

Але, якщо відійти від аналізу глобальних, загальнонародних проблем і явищ, та розглянути зміни на більш побутовому рівні, то чи відбулися вони? Адже, окрім мислення про глобальний історичний шлях нашого народу, часто хочеться побачити якісь конкретні зміни, що мали б місце тут і зараз. Втім, відбулися і вони – війна згуртувала людей навіть у побуті!

Перед обличчям небезпеки, нових проблем та турбот, що на тлі війни постали перед мільйонами наших громадян, українці стали більш уважними один до одного, розвинули в собі якості взаємоповаги та взаємодопомоги, навчилися виявляти турботу не тільки про своїх рідних і близьких, але й про абсолютно незнайомих, чужих людей, які знаходяться за сотні чи навіть тисячі кілометрів. Варто згадати хоча б поняття «волонтер», яке наразі відоме чи не кожній дитині. А чи чув хтось це слово до 2014 року? Навіть якщо і чули, то точно не могли уявити, що незабаром цей рух стане масовим на теренах України! Та і далеко не всі ті, хто сьогодні творить добро, колись ставали до лав волонтерських організацій. Найчастіше, вони й не помічали, що роблять велику справу під час допомоги переселенцям та воїнам АТО їжею, одягом або житлом, чи звичайною моральною підтримкою. Іноді прості слова вдячності бійцю, що виходив з Дебальцівського оточення, надавали йому бадьорості, сили духу та бажання жити і надалі допомагати Вітчизні, а декілька речень підтримки для переселенця з окупованих земель не давали йому остаточного опустити руки, а навпаки, відкривали нові горизонти для подальшої самореалізації на території вільної України.

Вибільювати страшне обличчя війни, шукати у ньому позитивні риси справді безглуздо – адже і я, переселенець з Донецька, мав бажання вивчитися та працювати у рідному місті, прожити життя серед того, що було близьким та знайомим із самого дитинства, не шукаючи щастя в далеких містах.

Проходячи центром міста в останні роки перед окупацією, я справді пишався красою та величністю своєї малої Батьківщини, розвинутою інфраструктурою, привітними людьми та мальовничими пейзажами свого міста. І як боляче було усвідомлювати, що лише за декілька місяців одне з найкрасивіших міст України опинилося під повною владою російських терористів та місцевих колаборантів, що чудова інфраструктура була знищена або розграбована, а люди, яких ти не так давно вважав друзями, воліли прогнати тебе з рідного міста лише за любов до України та розуміння того, що процвітання малої Батьківщини можливе лише за успіхів нашої єдиної та великої Вітчизни, що жодна інша країна ніколи так не турбуватиметься за наш народ, як рідна.

Зараз я живу у невеликому місті на Донеччині, яке 2014 року було звільнено від проросійських бойовиків, і гадаю, що моє життя змінилося кардинально, особливо його морально-психологічний аспект. За останні три з половиною роки я відкрив для себе нові можливості та горизонти, розширив світогляд, дізнався багато нового про свою Вітчизну, почав цікавитися питаннями, які, напевно, ніколи б не привернули моєї уваги, якби не війна. Усвідомлюючи ж себе частиною великого, сорокамільйонного народу, ставиш запитання: а чи багато людей знайшло б відповіді на всі проблеми і виклики сьогодення, якби не війна? Чи змогла б колись наша молодь перетворитися з легковажної частини суспільства на авангард народу, якби не події недавніх років? Чи змогли б ми стати гідними спадкоємцями української героїки, що нерозривно пов'язана з нашою історією, якби не реалії буремної сучасності? Якби не війна, на кожне з цих питань довелося б відповісти: «ні»...

Але сьогодні ми разом відповідаємо: «так», відповідаємо з усією гордістю та розумінням власної гідності перед обличчям предків. Тисячі смертей, страждання й боротьба за волю, що триває, дають нам повне право на чітку позитивну відповідь, на історичний висновок, який ми насправді заслуговуємо. І навіть через чорні хмари війни, окупації і занепаду, наш шлях вперед висвітлює промінь сонця, промінь національної гідності та моральної свободи, єдності та сили духу, взаємодопомоги і народної згуртованості, що неодмінно приведе нас до перемоги.

Як я стала дорослою

Кротченко Валерія
м. Краматорськ (Донецька область)

Сірий ранок. На календарі червень, а на вулиці стіною стоїть дощ. І це не літній дощ, що приносить з собою довгоочікувану прохолоду, це сірі холодні потоки води, які ллються просто з неба на збитих в купку під купецьким піддашком супермаркету розгублених людей. Саме звідси відправляються автобуси, що вивозять людей подалі від «руського миру». Тут стоїмо і ми з батьками. Вдалося забронювати останні 3 квитки на нашу сім'ю з чотирьох чоловік. Якось розмістимось.

Важко визначити дату, з якої б можна було починати відлік подій, що змінили моє життя на «до війни» і «після». І, власне, не саме життя, а думки, звички, цінності. Так чи інакше, наше буття має властивості змінюватись з часом, віком, досвідом. Ці зміни відбуваються повільно, поступово, й у більшості випадків бажані. А от різкі переломи долі змушують або пристосовуватись до нових умов, або бути безпосереднім учасником перетворень. Розуміння того, що безтурботне дитинство минуло і доросле життя вже міцно тримає мене за руку, прийшло саме в той день, коли батьки вивозили нас із сестрою з окупованого незаконними збройними формуваннями Краматорська.

Вперше за довгий час ми виїздили за межі міста. Невідомість, розгубленість. До цього дня майбутнє було зрозумілим: 10-11 клас, педагогічний інститут. Тепер документи про закінчення 9 класу, разом з іншими, лежали в сумці, і де почнеться для мене новий навчальний рік – невідомо... Дитинство розірвалося на клаптики. Один з них залишився у підвалі школи, з якої батьки терміново забирали нас з молодшою сестрою, що плакала від страху під час обстрілу. Інший приклеївся до брудних пальців «ополченця», що перевіряв документи на блокпосту при виїзді з міста. Останнім я витерла сльози, коли батьки, залишивши нас у бабусі, поверталися туди, де стріляють. Я стала дорослою.

Першою з'явилася звичка починати ранок не з чаю або какао, а з новин. Це була нескінченна низка ранків, що починалися зі сторінок форуму «Краматорськ Інфо». Основною вимогою до постів була констатація фактів: коротко, змістовно і тільки опис без коментарів. І це вже була друга звичка: тільки факти, висновки – виключно самостійні.

А ще мрії. Звичайно, найбільшим бажанням було повернення додому. Але я мріяла не просто переступити поріг рідної домівки й обійняти близьких. Головним прагненням було вичистити рідне місто від бруду, горілих шин, «республіканської» символіки.

5 липня доля зробила довгоочікуваний поворот. Моє місто звільнилось від окупантів, боягузливих блазнів-козаків на зразок Бабая. Одні

з них квапливо тікали, інші без зброї втрачали зухвалість та впевненість. Повертались додому вже не полями, а звичним маршрутом через Слов'янськ. На трасі ще валялися залишки розбитої у бойовому зіткненні техніки з колони Гірка-Стрелкова. Всю дорогу ми з сестрою махали з вікна автобусу українським військовим і з задоволенням давали на перевірку документи. Це було відчуття справжнього щастя.

Настав час здійснення мрій. Звільнити місто від сміття мріяло чимало людей. Тож перший суботник не змусив довго себе чекати. Організатором виступив той самий місцевий форум. Нашій команді випало зачищати опори освітлення вздовж траси для подальшого фарбування. Робота приносила неабияке задоволення, бо саме цим маршрутом через місто їхала далі на схід військова техніка. Саме тоді до щирої радості приєдналось почуття гордості за свою країну. І окремі образливі вигукі з вікон окремих автомобілів, що проїжджали повз нас, були не в змозі заглушити це почуття. Я народилася в Україні, та україночку стала саме тоді.

Під час прибирання біля нас зупинилася стара машина «жигулі-копійка». Військовий, що з неї вийшов, щиро усміхався. Вперше нам випала нагода поспілкуватися. Головним питанням у присутніх було:

– Ви нас не покинете?

– Звісно, ні.

Багато питали, не менше розповідали. Як збирали допомогу на заблокований аеродром, ночами малювали український прапор на будівлях і чекали. Військовий уважно слухав і нотував все в старенькій, трохи затертій блокнот. Потім я дізнаюся його ім'я – полковник Федичев Валентин Миколайович, на той час заступник керівника штабу АТО.

До своєї колишньої школи я більше не повернулась. Бо мала ще одну мрію – вільно володіти рідною мовою. Тож було вирішено продовжувати навчання в українській гімназії.

Пристосовуватись до умов – це більше не моє гасло життя. Бути активним учасником – в цьому сенс. Бажання розповісти всій країні, що насправді на Сході люди не менші, а інколи і більші патріоти, ніж в інших куточках країни, ставало дедалі сильнішим. Із необхідного саме зараз – допомога місцевим, особливо дітям, після агресивного інформаційного впливу російських ЗМІ, не боятись довіритись людям у військовій формі.

Для досягнення цієї мети, була організована низка заходів з відвідуванням дитячих садочків групою військових, що базувались на аеродромі Краматорська, та учнів старших класів гімназії. Програму відвідування ретельно готували і намагались зробити кожен зустріч не схожою на попередню. Що тільки не навчилися робити наші захисники: і малювати, і ліпити з пластиліну, і клеїти аплікації, і навіть вишивати.

Дуже приємно було спостерігати, коли колючі, мов їжачки, дитячі очі наприкінці відвідування сяяли радістю, і малюки вже без страху заби-

ралися військовим на коліна та смикали шеврони. Найбільше враження залишило відвідування табору переселенців у Святогірську. Спілкуватися з дітьми тут було найскладніше. Налякані, скуті спогадами про нещодавні обстріли, багато хто при погляді на військову форму починав плакати. Вони були наче зав'язані у вузлик. Та велике, щире бажання допомогти зробило свою справу. «Воїни світла, воїни добра» - так називали наших захисників. Ми дуже здружилися. Своїх найкращих друзів я знайшла саме тоді.

В перервах між візитами у садочки та навчанням, відвідували опікове відділення міської лікарні. Саме тут надавалась первинна допомога пораненим бійцям перед транспортуванням у госпіталь. Запам'ятався танкіст Михайло. Його ноги обгоріли вище колін. Хвилювали бійця тільки два питання: нові берці, бо старі горіли разом з ногами, та повернення на передову.

У думках я часто поверталася до спогадів про старенький блокнот Валентина Миколайовича. Усвідомлення, що боротьба необхідна не тільки на «нульовій» позначці, а і в інформаційному просторі, міцніло кожен день. Вибір майбутньої професії збентежив моїх батьків, але не здивував. У переліку пріоритетів на вступ до вищого навчального закладу номером один став Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, за спеціальністю «Військова журналістика». 3 вересня 2016 року, серед курсантів першого курсу ВІКНУ, я склала присягу на вірність українському народові.

Так, війна змінила моє життя. Вона навчила, що незалежність – це не просто слово і вихідний день у серпні. Доля нашої країни залежить від кожного. А війна ще триває: на нульовому кордоні, пунктах пропуску на непідконтрольну територію, у головах пересічних громадян. Тож ще так багато треба зробити...

Друзки розбитого щастя

Куцевол Анна
с. Сергіївка (Донецька область)

Мое життя до конфлікту було радісним і щасливим. Я живу у дружній родині, у якій кожен розуміє один одного і пропонує свою допомогу. Мої батьки піклуються про мене, оберігають від усього злого, підказують, що добре, а що погане у моїх вчинках. Дбають про те, щоб я виростила доброю, порядною людиною.

Ми завжди влітку їздили на відпочинок, обов'язково бували в Донецьку, де живе моя рідна тітка та її родина. Ми разом відвідували музеї, бували в парках, скверах цього прекрасного міста, спілкувалися з рідними і близькими людьми. Мій братик Данило та сестричка Юля приїздили завжди до нас, ми разом весело проводили час: грали на подвір'ї, їздили купатись на водойму, займалися різними цікавими справами. Від цих зустрічей віяло любов'ю, розумінням, добром, і ми думали, що так буде завжди.

А трапилося так, що в один момент щастя, та й все колишнє життя розбилася вщент під ударами долі. І ми більше не можемо жити як раніше. Дуже хочемо, але не можемо: прийшла війна.

Війна. За цим коротким і страшним словом – згарища, запеклі бої, зруйновані міста і села, зриті бомбами сади і лани, сльози матерів, дітей, тисячі втрачених людських життів. Гинуть солдати, мирні мешканці і діти.

Я дуже хвилююся за своїх рідних і знайомих, які мешкають там, де іде війна. Мої рідні майже кожного дня чують страшні постріли та вибухи, ховаються у підвалі. Якщо раніше ми знали про війну з художньої літератури, з документальних і художніх фільмів, з підручників історії, розповідей ветеранів, то зараз вона торкнулася до кожного з нас. Наша країна повинна зробити все для того, щоб війна скоріше скінчилася.

Я шкодую про всі події, пов'язані з війною. Дуже багато лиха вона несе. Без миру немає дитинства, немає розвитку країни, немає майбутнього. Страшні спогади залишає війна: вона буде жити в душах дітей і дорослих, котрі її пережили.

Війна – це дуже великий жах, якого треба уникати, щоб не гинули люди, на нашій землі жили щасливі сім'ї, а діти знали своїх батьків.

Я бажаю, щоб мир знову прийшов на українську землю, щоб люди більше ніколи не знали жахів війни. Адже мир та злагода – це найцінніші здобутки суспільства.

Нехай квітне і розвивається наша країна, а життя кожної родини буде наповнене радістю, благополуччям і впевненістю в наступному дні! Я так

хочу, щоб скоріше закінчилася ця страшна війна, і я скоріше побачила своїх рідних.

Хай над нами завжди світить ясне сонце, а у кожній родині панує мир, добробут і любов!

Ми хочемо без воєн жити.
Хай буде мир на всій землі!
За мир, щоб сміятись!
За мир, щоб трудитись!
За мир, щоб троянди цвіли,
Щоб жито буяло і діти росли!

Богдан

Лусік Яна

м. Сватове (Луганська область)

Війна на сході нашої держави так чи інакше стосується кожного українця.

І хоча я живу на півночі Луганської області, де не проходять безпосередні бойові дії, та все ж конфлікт на Сході назавжди змінив моє життя. Зіштовхнувшись з багатьма проблемами, я стала дивитися на світ по-іншому, і змінила своє ставлення до багатьох людей.

Ні для кого не секрет, що, на жаль, велика кількість мешканців Донбасу відверто не сприймають Україну як самостійну державу. Комусь не подобається влада та її політика, когось не влаштовує власне матеріальне становище. Однак, якщо ти сам не захочеш щось змінити, то держава теж навряд допоможе. Існують люди, яким просто байдуже на ситуацію в країні, а також є ті, хто сліпо вірить російській пропаганді і живуть нав'язливою думкою, що життя на непідконтрольній Україні території – своєрідне Ельдорадо, в якому все безхмарно, і не існує життєвих проблем.

З початком війни я почала розуміти, що лише об'єднавшись, українці зможуть подолати російську орду. Чесно кажучи, мене відверто дивувало, чому дорослі люди, які мають чималий життєвий досвід, не можуть розуміти, що саме від них залежить майбутнє нашої країни.

Бойові дії в моєму місті не проходили, однак вибух на військову складі певною мірою відобразив жах війни. Було страшно спостерігати, як тисячі людей тікають з міста: дехто на автомобілях, а багато людей – просто пішки. Спостерігаючи, як військові допомагають людям, я впевнилась, що вони воюють не за гроші, не за партійні знамена чи політичні ідеї, а саме за український народ та за нашу Батьківщину.

Особисто у мене наші воїни завжди викликали відчуття поваги та гордості. Часом мене вражало, що дорослі чоловіки ховаються від призову в погребях чи, переховуючись, виїзять до інших міст, а молоді хлопці, життя яких лише починається, зі зброєю в руках стоять на обороні своєї землі.

Довгий час я займалася волонтерством: збирала теплий одяг солдатам, дитячі листи та інші життєво необхідні речі. Одного разу, передаючи чергову допомогу нашим воїнам, мені пощастило познайомитися з Богданом, бійцем 93-ї бригади. Хлопець був готовий на будь-які жертви, аби наша держава звільнилася від російського ярма. Захищаючи Донецький аеропорт, Богдан отримав тяжке поранення в ногу. Пам'ятаю, як Богдан на милицях рвався в бій і не міг дочекатися виписки з госпіта-

лю. Після одужання він повернувся на бойові позиції, де, на превеликий жаль, відбувся його останній бій. У моїй пам'яті цей хлопець назавжди залишиться уособленням того, хто, переживаючи жахи війни, залишався людиною. Серце крається від болю, коли уявляю, що відчуває матір Богдана та сотні матерів, діти яких так і не повернулися з війни. Часом, коли я намагаюся зрозуміти чи обґрунтувати вчинки людей, що воюють на стороні так званих ЛНР/ДНР або підтримують їх, я одразу згадую Богдана та інших чоловіків, які прагнули жити, та їхнє життя різко обірвалося, і це бажання, як і бажання виправдати таких людей, одразу зникає.

Наступною проблемою, з якою мені довелося зіштовхнутися, стали сімейні сварки. Я маю велику родину, в якій завжди панували любов, добро та взаєморозуміння. Батьківський дім був для мене місцем, де мене завжди люблять і чекають. Але АТО розділило моє життя на «до» і «після». В народі говорять, що батько більше любить доньку, ніж сина, і мої відносини з татом були яскравим тому прикладом. Однак, під час війни на Сході, ми опинилися по різні сторони барикад. Мій батько говорив, що він в жодному разі не «за» Росію, але те, що відбувається в країні та дії наших політиків він не підтримує. Я не могла змиритися з таким ставленням до ситуації в державі і намагалася будь-якими способами довести батькові хибність його думок. В будинку постійно лунали сварки, дійшло навіть до того, що ми півроку не розмовляли, а інколи сильно сварилися. Мені дуже не вистачало батьківської уваги, тому чи не єдиною людиною, в особі якої я знайшла підтримку, став мій дядько.

Мені дуже подобалося розмовляти з дядьком Ігорем про всі ті події, що мене так турбували. Однак, він не зміг просто спостерігати за тим, як юнаки борються за нашу державу, і невдовзі теж пішов на фронт. Він потрапив в Зайцеве, де на той час точилися запеклі бої, тому я кожної ночі молила Бога, аби він скоріше повернувся додому живим і неушкодженим.

Тим часом, мої відносини з батьком почали налагоджуватися. Уявіть собі, які відчуття переживала мене, коли одного разу, приїхавши додому, я побачила прапор України, що висів у кімнаті тата. На щастя, він усвідомив, що помилявся в своїх переконаннях, але я досі не можу збагнути, чому для цього йому знадобилося так багато часу.

Говорять, що війна знімає маски і відкриває справжні обличчя людей. Тож я хочу закликати українців навечно закарбувати в серцях пам'ять про людей, які, знаходячись в зоні АТО, скромно виконували роботу, що, за своєю суттю та значимістю, є щоденним подвигом. Треба подякувати воїнам, які стоять на обороні нашого спокою, і віддати шану солдатам, які поклали своє життя за мир в державі. Ці герої вічно житимуть в наших серцях.

Я щиро вірю, що українці зможуть подолати всі перешкоди, і в країні знову настане спокій та мир!

Моя вчителька Війна...

Пікулицька Христина
м. Львів

Коли почався Майдан, мені було 17 років. Хоча я ще не зневірилася в ідеалах, які мені дали сім'я, школа, Церква (а це, здебільшого, одні і ті ж люди), але вже усвідомлювала, що все працює не так, як декларується. Брехати не можна, але правда відштовхує людей. Красти не можна, але списування пробачається. Бог милосердний, коли останню сорочку віддаси, але священник не може приїжджати на Богослужіння громадським транспортом, адже у нього статус.

Коли почалася Війна, мені було 18 років: я вже не була така певна, що до кінця розумію поняття правди, дружби, любові, віри, а знала лише одне: хто не з нами – той проти нас. Майдан дав мислення масштабами держави, знівелювавши роль однієї людини. Ідея, держава, а тоді вже ти. Не стало друзів. Вони мене засуджували за вибір ходити варити їсти «майданівцям» замість готувати семінари і гуляти по центру міста. А я їх засуджувала за байдужість до пролитої крові. Коло спілкування звузилося до тих людей, які не стогнали, яке важке життя, а намагалися кожному його мить наповнити змістом (яким би той зміст не був).

А потім брат пішов у військкомат за повісткою без нашого відома. Я в той час відпочивала на фестивалі, мама з татом були зайняті роботою і господарством на селі. І після відправлення потяга у Кривий Ріг, він зателефонував мамі, розказавши про свій вчинок.

Геройство з голови як мітлою змело. З'явився тваринний страх. Мого брата можуть вбити! В один момент стали не важливими зміни законодавства, боротьба з корупцією, збитий Boeing-777. Яке мені діло до ниття коліжанок за нещасним коханням, проблеми самореалізації та працевлаштування друзів, недолугої системи освіти в університеті, якщо мого брата можуть вбити?! Як втішати батьків? Чим допомогти? Що краще: зимові берці чи демісезон? Бо ж на Сході зими холодні, але сухі.

Рік і два місяці брат був на Війні. Так цей період мого життя і буде називатися: «Рік і два місяці брат був на Війні». В пам'яті лише сірий колір і вічна молитва. Мама почала ходити до церкви ледь не щодня, а я взагалі перестала. «Забагато лицемірства на один квадратний метр, а Бог мене чує навіть у маршрутці», – думала я. Не було більше зацікавлень, окрім навчання – це було єдине, що можна було робити беземоційно. На питання: «Він що, дурний? Не міг від повістки відкупитися?», ми дуже чітко і в очі казали, хто людина є, що їй робити і куди піти. Пам'ятаю, як рідний дядько сказав у березні 2015 року, що хлопці на Сході нічого не роблять, тільки «бухають», і там не стріляють, то вже журналісти роздули.

То була моя перша істерика. Дякувати Богу, він змінив громадянство, бо такі особи чоловічої статі Україні не потрібні. А Різдво... Коляда «Сумний Святий Вечір», яка колись асоціювалася з розповідями прабабусі, тепер змушувала здригатися всім тілом.

Так ми пережили той рік і два місяці. Друзів не залишилося. Більшість родичів відцуралися від нас, бо не могли нам в очі дивитися, ховаючи своїх чоловіків під спідницями. Всюди була паніка: то одному повістка прийшла, то іншому. Мені скаржилися подруги, що бояться за своїх татів, коханих, шукали підтримки. І я їх жаліла. Казала: «Так, на фронті потрібні чоловіки, але я б ніколи тобі не побажала туди послати твого батька!» А всередині така образа була, ніби хтось дав ляпаса.

Все, брат демобілізувався. Познайомився з хорошою дівчиною і пішов жити до неї. В душі відпустило. Така легкість, ніби Війна закінчилася. Життя знову продовжується! Гулянки, подорожі, цікава робота, волонтерство на масових заходах. От тільки щось не так. Відчувала, що новини з фронту читаю раз з байдужістю, а раз – із почуттям провини і сорому. Уникала розмов про допомогу армії, тому що після демобілізації брата нічого не робила. Словом, люмпен вищої проби. Всі мої здобутки на Майдані та Війні – це все був минулий час. Соромно навіть розказувати. Ті «друзі», які відсіялися під час подій на Майдані і Війні, знову почали входити у моє коло спілкування. Компроміс, толерантність, розуміння.

Зараз мені 22 роки. Повернутися у Війну мені допомогла чужа земля. Завдяки 3 місяцям у далекій спокійній державі я зрозуміла три важливі речі: я – українка, і все, що стосується моєї держави – стосується мене особисто; я не байдужа, я налякана – ні сім'я, ні школа, ні Церква не навчили мене жити в умовах війни, тому безпорадність і страх викликали захисну реакцію – байдужість; хто не з нами – той проти нас. Почали з подругою інтерв'ювання наших захисників. Спершу відчувала сором перед бійцями через свою бездіяльність, за інертність своєї сім'ї. А потім зрозуміла, що на це немає часу – треба до роботи братися, а не рефлексувати.

Якби не Війна, я б не дізналася, що таке правда, дружба, любов, віра. Правда – це те, що всі ми люди, і що ми можемо робити помилки, але якщо їх не виправимо тут і зараз, то смерть це зробить за нас. Дружба – це в день одна банка тушонки на двох. Любов – це кохана жінка, яка ні про що не запитує, чекає і вірить у свого чоловіка. Віра – це думка: «А я не ображу цим свого ближнього?» перед кожним вчинком. Єдине, про що я справді шкодую, так це те, що знадобилася Війна, щоб привести Україну до чуття.

Яким буде новий світанок для Сходу?

Прищеп Ігор
м. Северодонецьк (Луганська область)

Кожна людина може дати відповідь на запитання: «З чого розпочалося твоє життя?».

А відповідь банально проста. Життя розпочинається з твого першого крику на цьому прекрасному світі, з лагідної маминої посмішки і її ніжних обіймів, із зацікавленого і здивованого погляду на веселе сонечко за вікном та трішки зляканого – на сірі хмари. Потім ти говориш своє перше слово в житті, найчастіше це слово «мама», робиш перші невпевнені кроки. Щасливе, безтурботне дитинство.

Ось я пішов до дитсадка. Познайомився з першими друзями. Згадую, як мама з татом лікували розбиті лікті та коліна (наслідки хлоп'ячих ігор), по черзі дмухаючи на них.

Промайнули ці роки, і я вже першокласник. Перша вивчена літера, перше самостійно написане слово, перша цифра. У кожному зі старших класів ставало все цікавіше та цікавіше. Саме в школі я вперше почув це страшне слово «війна». Ніхто з нас, як не намагався, до кінця все одно не міг зрозуміти суті цього слова. Розповіді бабусь, дідусів, вчителів донесли до мене його страшний, моторошний зміст.

У моїй душі назавжди залишилися спогади про розповіді людей, які пережили ці жахливі роки, і я вже думав, що нічого страшнішого бути не може. Люди продовжували жити. Працювали, вчилися, творили... Насолоджувалися безхмарним небом, теплим сонцем та іншими привілеями спокійного, розміреного життя.

Всі мої однолітки, як і я, мріяли стати космонавтами, пілотами, вчителями, лікарями... Та з року в рік, стаючи старшим, я все частіше і серйозніше став замислюватися над вибором професії, відчуваючи всю серйозність та відповідальність за свій вибір.

Вирішив стати поліцейським. Адже це дуже потрібна і затребувана професія. Завжди і всюди, у будь-якому суспільстві існує необхідність у підтримці громадського порядку, у дотриманні закону, у забезпеченні захисту громадян і майна. У поліцейського різні функції: можна служити в патрульно-постовій службі, службі дільничних, у карному розшуку.

І розпочалися підготовчі будні. Адже вимоги до кандидатів на службу в органах досить суворі. Обов'язкове проходження психологічної перевірки, тест з фізичної підготовки, наявність високого балу з ЗНО. Також зрозуміло, що ані сам кандидат до вступу в вищий навчальний заклад, ані його рідні не повинні мати судимості. Поліцейський – це взірць для суспільства. Словом, професія поліцейського – це цікава, важка, але дуже

потрібна професія, що допоможе зробити життя інших людей і всього суспільства кращим.

Остаточо визначився я і з навчальним закладом. Луганський Державний Університет імені Е. О. Дідоренка – один з наймолодших, але перспективних навчальних закладів України, створений у 1993 році з нульового циклу.

Та, на превеликий жаль, і навіть на якусь мить розчарування, усі ці випробування довелося майбутнім курсантам та студентам пережити вже не в рідному для ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка місті Луганську, і в дуже неспокійний час.

Квітень 2014 року став переломним для кожного українця. Та набагато раніше кардинально змінилося життя всіх жителів нашої країни, від малого до старого. Цей конфлікт в Україні став справжнім моторошним шоком, і інакше, як Війною, його назвати не можна.

Війна... Вона ворог, вона – нелюдь, вона – звір, вона – виразка, вона – вбивця... Вона – все те, що можна обізвати найгіршими словами. Немає для неї виправдань, немає позбавлення ненависті, немає прийняття. Ми ніколи не зможемо змиритися зі втратами та стати на її бік. Війну влаштовують ті, кому вона вигідна. Адже самі вони нічого не роблять, керують всім з-за своїх «закордонів», радіючи прибутку та зловтішаючись над безпорадними людьми, що гинуть, так і не зрозумівши, за що саме.

Я ще зовсім юний, щоб судити чи зрозуміти правильність дій керівників різних рівнів та різних поглядів. Але хочу розповісти про історію, яка, на превеликий жаль, не є новиною, і відбулася майже з кожним, хто проживає у так званій «тихій зоні».

Сам я народився і проживаю у, дякуючи Богові, тихому-мирному місці на Міловщині Луганської області. І хоча поряд кордон з Росією, ми так сильно не відчули усієї трагедії, що вирувала навколо нас. А саме тому відголоски справжніх боїв я чув лише здалеку, і, чесно кажучи, навіть мені було лячно. Я – старший син в родині, і мені не так страшно було бачити військовий літак чи чути відголоски вибухів. А молодша сестричка кожного разу, почувши гуркіт, плакала і просила її захистити.

У нашому селі знаходиться звичайна загальноосвітня школа. Учнів небагато, і кожен з нас знає характер, вдачу інших. Загалом, всі діти легко йдуть на контакт, всі веселі, кмітливі. Та коли до школи масово приїхали навчатися переселенці з зони АТО, ми зрозуміли, скільки горя, жаху вони пережили. І з'явилося якесь незрозуміле відчуття: ми всі рівні у своїх правах діти, але за що їм так довелося страждати? Покинути рідні домівки, втратити все звичне. Неможливо описати той глибокий смуток і невпевненість у завтрашньому дні, які ми бачили в їхніх очах. Їхнє тіло машинально здригалося навіть під час звичайної грози. Пройшов певний час, однокласники-переселенці трішки адаптувалися, і з їхніх розповідей

ми дізналися, з яким острахом вони спускалися до підвалів, відчуваючи подих смерті за своєю спиною.

Моя сім'я завжди намагається бути в курсі подій, що відбуваються в країні та поза її межами. Тому з дитинства я чув з екранів телевізора знайомий голос телеведучих «ТСН». Новини були різні, дуже приємно було чути, як працівники МНС рятують дітей у різних надзвичайних ситуаціях, волонтери допомагають тваринам, в містах та селах відкриваються школи, бібліотеки, дитсадки, лікарні тощо... На даний час новини, зазвичай, розпочинаються зі слів: «Втрати на фронті, кількість поранених, зруйновані міста та села, «ті наступають, ті наступають. Ті тримають оборону, ті тримають оборону». Скільки втрат було, ніхто точно не знає, але обидві сторони цієї, на мою думку, нікому не потрібної війни, не обійшлися без них. Втрат тих, хто ніколи вже не пригорне рідних та близьких, хто не побачить змін, що сталися у рідній країні та в усьому світі, не відчує сонячне тепло та не побачить красу нічного неба. Тепер вони лежать в землі, вони виконали свій обов'язок – захистили наше майбутнє, віддали своє життя заради того, щоб ми жили. Слава всім Героям!

А чим ми живемо сьогодні? Луганський Державний Університет Внутрішніх Справ ім. Е. О. Дідоренка, в якому я зараз навчаюся, відновив свою роботу в місті Северодонецьку. Звичайно, ця територія ще не повністю задовольняє потреби ВНЗ, але вже створені всі умови для навчання та проживання курсантів і студентів. Навчаються в університеті діти з різних куточків області: з «мирних територій», «гарячих точок», «сірої зони». І кожен з нас вірить у світле майбутнє нашої України.

Зараз я спостерігаю за промінчиком сонця, що заходить. Він теплий та лагідний. Я знаю, що за заходом має бути світанок. А яким він буде – теплим і лагідним чи жорстоким та кривавим, залежить тільки від нас. Народжується надія: війна закінчиться, її більше не буде ніколи. На Сході, як і у всій країні, наступить довгоочікуваний мир.

Як я прийшла до світла

Радько Ася
м. Львів

Війна – надто складна річ для сприйняття, коли не дивився їй прямо у вічі. Багато хто не відчуває її присутності, але вона кожного дня з нами. Ця сповнена жаги до крові жінка вештається десь поруч, чекає влучної миті для того, щоб з ноги відчинити двері у твоє життя, змінивши його назавжди.

Перше, що приходиться мені на думку, коли я чую словосполучення «Якби не війна» – це люди. Люди, яких би я ніколи не зустріла, якщо б одного дня у голову не врізалось це страшне слово. Знаєте, війна, насправді, несе за собою багато страждань, але є й інша сторона медалі – та, що відображає світло, надію на майбутнє. Як би банально це не звучало, але без темряви немає світла. Не пройшовши кризь п'тьму, людина ніколи не прийде до сонця, до майбутнього. Тернистий шлях завжди передбачає винагороду. Питання в іншому: чи зможеш ти до неї дійти?

Напевно, надлишковий оптимізм таки допоміг мені рухатися далі. І люди... Я пам'ятаю багато добрих людей, що залишилися за лінією фронту. І, кажучи ці слова, я одразу згадую декілька днів, які провела у бомбосховищі. Знаєте, саме той час об'єднав більшість з нас. Але згадки мої не про всіх, а про декількох людей, зустріч з якими створила мозаїку того періоду мого життя...

Володимир Земляденко був відповідальним за людей у бомбосховищі, що знаходилося в магазині «АТБ». Це така мережа супермаркетів, більше поширена у Центральній та Східній Україні. Але це не так важливо, як сам факт його небайдужості до кожного з нас.

Знаєте, його посмішка завжди виліковувала біль в очах більшості тих, хто мав змогу з ним поспілкуватися бодай п'ять хвилин. Мені ж почастило говорити з ним майже кожен ніч з тих семи, в які я перебувала у бомбосховищі.

Напевно, то моя зацікавленість у цій людині вилилася в сміливість, яка допомогла мені знайти з ним спільну мову і дізнатися багато цікавих речей. Не буду обманювати: зараз вже і не згадаю нічого, крім двох історій, розказаних ним. Але тоді я могла цитувати майже кожне його слово.

У ті ночі ми з Володимиром зазвичай сиділи на стільцях поза стінами згаданого магазину. З того самого боку, де зупиняються марковані машини і працівники АТБ розвантажують товар. Ось там і проходили мої вечори й ночі. Пам'ятається, в один з таких вечорів Володимир розповів мені про цікавий випадок, що стався з ним в дитячому будинку. В нашому місті, багато років тому, знайшли дівчинку, яка довгий час виховува-

лася собаками. Не маючи людського прикладу поведінки, вона навіть у дитячому будинку продовжувала поводитися як мале звірятко. Діти постійно боялися дівчини, бо та була справді як мале цуценя – інколи агресивне, бо загнане в кут. Дивно, але і таке буває в світі. Так до чого я веду... Він єдиний, хто спромігся достукатися до її серця і вплинути на неї так, щоб людська атмосфера перестала бути для неї дикою і дивною. Це може охарактеризувати мого героя, як Людину з великої літери.

Знаєте, коли за вікном війна, коли люди бояться сказати: «Слава Україні» – а таке справді було – подібні історії допомагають відволіктися від усіх незгод. І Володимир це знав, напевно. Знав, що мені була необхідна моральна підтримка, і що я потребувала «плеча». Люди, зазвичай, судять інших по справах. Все ж язиком молоти кожен вміє. В принципі, так і є, але надання моральної підтримки у вигляді слів, які ти хочеш чути – також немала справа, яка потребує часу. Мені хочеться вірити, що Володимирові також було цікаво розмовляти зі мною у ті вечори, адже для мене це справді важливо.

Але не все було так «рожево», як здається. Все-таки, війна має власну атмосферу, і її подих все одно відчуваєш десь поблизу себе. Його відчувала і я. Кожного вечора до бомбосховища приїжджали «ополченці». Кожен їхній візит супроводжувався відчуттям небезпеки. Складалося враження, що остання підходила до дверей бомбосховища прямо від їхніх машин. В перші рази я хотіла спуститися до мами, на нижній ярус АТБ, але Володимир зупинив мене. Порадив нічого не боятися і продовжувати сидіти поруч із ним. Дивно, але декілька разів я таки залишалася, і тому мала можливість бачити тих хлопців, які перейшли на бік сепаратистів. На жаль, серед них опинялися й ті, які були вимушені віддатися тогочасній місцевій владі, не маючи бажання воювати проти України. Але що ж поробиш? Інколи прокидаєшся зранку, а бомбосховище майже порожнє – то вночі молодиків ополченці забирають, щоб перетягти на свою сторону за допомогою погроз і сили. Через це й мій однокласник перестав відвідувати бомбосховище, сказав: «Краще буду на четвертому поверсі чути, як скло тремтить від хвилі обстрілів, ніж загребуть у свої руки ополченці». На щастя, Олексій (той однокласник), зараз у Харкові, і хоча війна залишилася важким тягарем на його душі, але краще пам'ятати про неї з віддалених місць, ніж бачити перед собою щодня. Війна кожного дня була з нами – вона була в самих нас.

Напої також мали для мене свій особливий смак – смак спогадів. Від згадки про каву, у пам'яті виникли деякі моменти з веселими хлопцями, що жили у сусідньому дворі. На нижньому ярусі магазину був вузький коридор із маленькою темною кімнаткою, де був чайник. Крім того, що ми «різалися» у карти з вищезгаданими знайомими, ми також мали можливість попиту чаю в супермаркеті. Цікаво, що в такі моменти ти

перестаєш сприймати війну як війну. Ти об'єднуєшся з людьми, з якими ніколи й не розмовляв, і перестаєш відчувати себе в небезпеці. Відчуваєш домашню атмосферу, і навіть не хочеш повертатися до квартири. А небезпека була відчутна лише тоді, коли я виходила поза межі бомбосховища. І не тому, що я чула обстріли – зовсім ні, майже не чула. А тому, що пахло війною. Можливо, хтось скаже, що запах війни – це попід, вогнище, металевий смак крові на вустах. Ні. Війна – це напруження, це незнання того, хто свій, а хто – проти тебе. Війна – це зустріти знайому, з якою стільки років товаришувала, і боятися сказати при ній: «Слава Україні» – власній країні, тому, що не знаєш, за що виступає вона. Страшно – це бачити спокійні безлюдні вулиці, спорожнілу школу, в якій раніше завжди лунав сміх дітей і сварливі нотки в голосах вчителів. Страшно – це бачити мішки, наповнені піском, на головній площі міста і боятися туди підійти, навіть разом із подругою. Страшно – це йти у приватний сектор для того, щоб запустити кульку в День пам'яті улюбленого співака, а потім різко розвернутися й майже бігти куди очі бачать... А знаєте чому? Тому що помітила людину у формі, і не знаєш – свій він чи не свій, бо шеврон на рукаві з прапором певної країни з такої відстані побачити неможливо.

Страшно – це постійне відчуття напруження. Мені пощастило майже не чути обстрілів, але підсвідомий страх постійно давав про себе знати. Тому особисто для мене війна має дві сторони медалі – позитивну й негативну. Позитивна – це люди, яких довелося мені зустріти й у своєму місті, й після переїзду. Негативна – це постійне відчуття страху, що щось станеться, і напруженість у повітрі, яка не відпускала ні на мить.

Лише один раз я чула обстріли. Тоді, коли ми вперше переступили поріг бомбосховища. В ту мить я дуже хвилювалася за маму, бо вона залишилася в квартирі через деякі справи. Напевно, немає нічого гіршого, аніж повністю не володіти ситуацією. Невідомість завжди лякає, вона лякала й мене. Страшні шуми лунали навколо, люди поспішали до бомбосховища. Ми не бачили обстрілів, але чули щось схоже, щось жахливе. Я тоді попросила батька моєї однокласниці забігти до мами у квартиру, постукати хоча б і сказати, щоб вона поспішала, бо я хвилювалася. Той відмовив мені. Він сказав, що не може цього зробити, бо біжить за дружиною, але таки вчинив інакше заради мене. Мама потім про це розповідала: вона була у будинку, коли той гучно стукав у двері. На щастя, з нею все було добре, і це стало заспокоєнням для мене. Але той момент закарбувався у пам'яті, як один із найгучніших і найстрашніших за воєнний час.

Спіраючись на всі мої спогади, виникає питання... То чи такою вже однозначною є війна? Залишивши темряву поза своїми плечима, я змогла прийти до світла. Треба лише час і сили, щоб мати змогу це зробити. Моє

життя аж ніяк не змінилося у гірший бік. Просто іноді, щоб прокинутися і йти далі, нам потрібний привід для переосмислення життя. Сподіваюся, пріоритети змінилися за цей час не тільки в мене. Бо доля – цікава штука, вона поведе тебе по тернистому шляху, і тільки якщо ти в силах його пройти – прийдеш до Олімпу.

І ось що цікаво: я не ставлю крапку, бо знаю, що все тільки-но починається...

Втрата мого світу

Янковська Варвара
м. Зборів (Тернопільська область)

Ні, я не бачила пострілів та не втрачала близьких мені людей. Я жила в мирному маленькому містечку, яке не знало, що таке війна. Але я це відчула...

Війна – це не тільки воєнні дії та втрата людей. Це і душевні переживання. Всі думають, що це не так важливо, бо є більші втрати. Але вони помиляються – душевні втрати пережити не так легко. Тобі не доводилося переживати смерть рідних, але всі вони зникли раз і назавжди з твого життя, і більше ніколи не повернуться.

Я звичайна дівчина, яка до 12 років жила в злагоді та мирі, і ніколи не думала, що її життя може так кардинально змінитися. Але прийшла осінь 2013 року, і мої батьки почали частіше дивитися новини, не спати ночами, сваритися зі своїми батьками. Я спочатку не розуміла і намагалася не звертати уваги, жила в своєму світі. Незабаром – вибори і питання: «За кого ви будете голосувати?». На що я щиро відповідала: «За Україну!». Після чого отримувала погляди, повні незадоволення. Я справді не розуміла, що відбувається. Мені здавалося, що це все закінчиться ось-ось. Але ні!

Це був тільки початок.

Політичні навіювання вдома – одні, в школі – інші. Мені нічого не залишалося, як казати батькам, що люблю і шаную Україну, а бабусі з дідусем, вчителям – інше, щоб не стати жертвою чуток і покидьком суспільства. Не зрозумійте мене неправильно, але на той час я не могла чути вже про бойові дії. Почалися додаткові, політизовані, уроки, метою яких була русифікація дітей і їхнього світосприйняття. А вдома – повне пробудження національної свідомості батьків. Я опинилася між двох вогнів.

Що далі?

Повне позбавлення тебе праву вибору. Ти маєш йти на мітинг, присвячений річниці «російського» Криму! Всім все одно, що ти думаєш. Ти мусиш йти та слухати чужий гімн, тексту якого ти навіть не знаєш. Ти маєш сидіти і терпляче слухати скарги вчителів на Україну та її владу.

Чому я не можу висловитися?

Мені хотілося сховатися від цього світу, повернутися в дитинство і бути знову щасливою, але я дорослішала і, звичайно, переді мною поставало серйозне питання, який шлях мені обрати.

Звичайно, я мала друзів і жила, як звичайний підліток. Але там, де починалася політика, закінчувалася наша дружба і взаєморозуміння. І я усвідомлювала, що втрачаю друзів. Мені нічого не залишалося, як пого-

джуватися з ними. Було важко обманювати саму себе. Я перестала приховувати свої політичні погляди і почала захищати інтереси своєї країни. Мені вже було все одно, чи будуть в мене друзі, чи ні. І, на моє здивування, вони залишилися.

Але в один момент все пішло нанівець.

9 травня 2016 р. День Перемоги. Прекрасна погода. В місті концерти, атракціони і щирі посмішки людей. Я йду з дорогою мені людиною додому, щаслива, з морозивом в руці. Це був останній день, коли я була насправді щасливою, без жодного смутку на душі.

«Ми переїжджаємо!».

Все обірвалося всередині. Відтоді мене переслідують сльози і смуток.

Останній місяць мого життя в рідному місті. Сварки з батьками. «Ти покарана!». Це був удар у спину. Мені було важко усвідомлювати, що мої батьки здатні зробити це – забрати в мене останні дні перебування там, де мене люблять, у місці, яке люблю я.

Ну от і все. Потяг на 11 годину. І я, майже не попрощавшись зі своїми друзями, відправляюсь за тисячу кілометрів від свого затишного дому, а щастя, посмішки та щирість залишаються там.

Знаєте, спочатку дуже швидко звикаєш до нового життя і всі тебе приймають. Але згодом ти розумієш, що тебе оточують не тільки хороші люди, але й лицеміри, які тебе ненавидять хоча б за те, що ти з «Росії». Усвідомлюєш, що ти одна, і всі вони – чужі. І ніколи рідними не стануть. Тобі просто залишається з цим жити і радіти двом тижням в Криму, які подарують тобі батьки на літніх канікулах.

Так хочу почути ці слова...

Яновська Анастасія
м. Слов'янськ (Донецька область)

Якби не війна... Якби не війна, то моему народові вкотре не довелося би захищати свою незалежність, свої права, свою правду та свободу. Мені ще небагато років, але я вже стала безпосереднім учасником таких важливих і таких трагічних подій.

Невтішні звістки з фронту, блокпости, вимушені переселенці... Сьогодні це наша реальність. Безжалісна, болюча для кожного українця. Лінія розмежування пройшла не тільки територією, а й душами людей, залишивши невиліковні рани. Розділила рідних, принесла невизначеність, забрала майбутнє.

Пам'ятаю страх, який пережила моя сім'я, коли на світанку 5 липня 2014 року на нашій вулиці розірвався снаряд і пошкодив сусідні будинки. На щастя, це був останній день нашої окупації, і вже о 10 годині ранку ми дізналися про звільнення Слов'янська, нашого районного центру. Радоцям не було меж, тому що три місяці ми не жили, а просто існували. Багато людей виїхало, соціальні виплати припинилися, перестали працювати дитячий садок, школа, спорожніли магазини. Щодня зранку до вечора зі сторони Слов'янська доносилися звуки «Градів», з Краматорська – сирени. Зараз, коли я пишу ці рядки, чути звуки канонади. Військові нас заспокоюють – це навчання. Але, коли вдивляюся в осіннє небо, переповнене пташиними зграями, милуюся різнобарвним вбранням дерев та кущів, так хочу миру, так хочу почути довгоочікувані слова: «Війна закінчилася!»

До війни моя родина жила спокійним, мирним життям. Працювали, дбали про власне господарство, будували плани на майбутнє. Та 12 квітня 2014 року все змінилось. У небі з'явилися гвинтокрили, на вулицях – БТри, пролунали перші постріли. Було дуже страшно. Ще більше були налякані жителі села, коли одного дня проросійськими бойовиками, у власному ж будинку, був убитий літній чоловік, місцевий фермер. Це викликало страшну паніку серед населення, у школі відразу припинили навчання, дітей боялися відпускати на вулицю, жителі почали облаштовувати підвали.

І хоча люди заспокоювали один одного, відмовлялися вірити у щось страшне, війна набирала обертів. На околицях села сепаратисти почали зводити блокпости. Не можна було проїхати чи пройти без документів та ще й ці «визволителі» вимагали «пару гривень на патрони».

Нам, можна сказати, пощастило. Наша окупація була недовгою, чого не скажеш про Донецьк, Луганськ та інші міста і села.

З початку антитерористичної операції десятки тисяч патріотів вирушили на фронт. Серед них – і мої односельці. Деякі з них, в тому числі і мій дядько, якому всього лише 25, тримають оборону. Вони – справжні герої. Про них варто розповідати дітям, знімати фільми, писати книжки. Ми повинні зробити все, щоб про них не забули.

Мій дядько добровольцем пішов на фронт. Він недовго думав: ставати на захист України чи ні. Готовність до самопожертви заради мирного життя інших переважила. Уже більше, ніж сім місяців, він служить у найбільш гарячій точці АТО, під Мар'їнкою. Мій дядько – командир взводу артилеристів.

Моя бабуся не припиняє молитися за нього. Всією сім'єю віримо, знаємо, що все буде добре, бо стоїть український народ за правду. Радісно від того, що плече до плеча з моїм дядьком воюють справжні патріоти, віддані громадяни нашої країни. Ось так війна відкриває нам нові долі, ніби хоче сказати: дивись, це – герої, вони поряд, у них є чому повчитися!

Сьогодні на полі битви – захисники, мужні, сміливі, хоробрі. І кожний з них для мене – герой, тому що, не шкодуючи власного життя, протистоять російському агресору. Це лікарі, які повертають поранених в АТО до життя, це – волонтери, які в перші місяці агресії тримали на своїх плечах армію, яких звичайна людська небайдужість і прагнення щось робити день у день приводить на фронт до наших хлопців. Кожен із них заслуговує на пошану.

Події останніх років навчили мене дивитися на світ очима дорослої людини, і я розумію, що війна – це явище не історичне, далеке, а цілком, на жаль, сучасне. Мої однолітки-хлопці вже добре розрізняють калібри гармат, на малюнках дітей – зброя, солдати, танки. У нашій школі постійно проводяться дні цивільної оборони, представники МНС організують бесіди щодо правил поведінки з вибухонебезпечними та підозрілими предметами та на випадок надзвичайної ситуації.

Саме війна змусила мене замислитися над тим, як легко втратити близьких, наскільки цінні ті моменти, які ти проводиш з рідними.

Війна негативно вплинула на добробут моєї сім'ї, на життя моєї маленької Батьківщини. В селі зараз багато будинків стоять порожніми, їхні господарі виїхали, злякавшись подій весни-літа 2014 року. Непросто дивитися репортажі про життя на лінії розмежування, про дітей, яких війна залишила без дитинства, про те, від чого здригається душа...

Але не про всі події, пов'язані з війною, я шкодую...

Війна згуртувала українців, навчила допомагати один одному, виявила кращі риси наших людей, дала усвідомлення того, що нас всіх об'єднує не тільки обкладинка паспорта, а спільне минуле. Дала зрозуміти, що треба знати історію своєї країни, її роль у світових процесах, ціну її надбань та страшних поразок, бо це – запорука єдності та взаєморозуміння.

Війна всіх нас зробила сильнішими, змінила ставлення до світу, до своєї історії. Ще зовсім нещодавно ми не дуже задумувалися над словами: «Слава Україні! Героям Слава!», а тепер вони набули нового, святого змісту, переставши бути лише вітанням. Нині це знак особливої шани тим, хто у напружений, найкритичніший і найважливіший момент життя нашої країни не відступив і пожертвував собою заради своєї Батьківщини.

Якби не війна, ми б не згадали, що «порох завжди треба тримати сухим», що армія – це міцні стіни нашої держави. Біда змусила, нарешті, подумати про боєздатність українського війська і зрозуміти справжній зміст наполеонівської фрази: «Народ, який не хоче годувати власну армію, годуватиме чужу». Змінилося ставлення молодих людей до служби. Сьогодні все більше і більше юнаків та навіть дівчат обирають професію військовослужбовця. І не тільки заради матеріальних благ, а тому, що військова дисципліна підтягує, фізичні вправи й тренування гартують, а плече друга вчить чуйності і розумінню.

Колись війна закінчиться. Ми всі у це віримо. Історики напишуть про неї книжки. Але що б там не було написано, ми цю війну вистраждали, заглянули їй у вічі. І у кожного своя правда, свій біль, своя життєва драма.

Коли в Берліні буде холодно, тоді я помру від голоду?

Гапєєва Софія
м. Харків

Сьогодні про тему війни вже знають діти змалечку. На превеликий жаль, чи на щастя? Не знаю. Але напевно знаю, що в дитячому садку зі мною не було переселенців із Донецька та Луганська. А зараз серед першокласників у гімназії теж немає переселенців. Хоча тема війни постійно нагадує про себе. Ось зараз мені 6 років. А коли була меншою і ходила ще до дитячого садочка, то бабуся часто дивилася по телевізору новини.

...У Донецьку і Луганську знову сильно стріляють... Такі сюжети можуть впливати на емоції маленької дитини. Тоді мені було 3 роки... я бачила це... Сильно злякалася...

Дорослі переконані у тому, що маленьким дітям у молодших класах не варто розповідати про війну. Мовляв, діти надто вразливі та й не розуміють нічого. Хоча це не зовсім так.

Чимало дітей вже змалечку користуються планшетами, смартфонами, мобільними телефонами. І не просто користуються, а постійно грають в різні ігри. Знаєте, що відбувається? Різні війни, стрілялки й усякі лякалки... Добре, що не всі мої однолітки «зависають» у тих бойовничих іграх. Скажімо, моя подруга Аня грає у гномики, які постійно кудись рухаються. Ще грає в сюжети «ням-ням». Цілком мирно і культурно. Це добре. Але є питання. Навіщо насильницькі ігрові сюжети відкрито чи приховано нав'язуються сучасним дітям? Їм дозволяють таке батьки і вчителі? Про це часто я говорю з батьками. Наприклад, у мене немає мобільного телефону. Бо у першому класі він ще не потрібен, переконані вони.

Якось тато запитав мене, що би я запропонувала для дітей переселенців? Придумала би для усіх дітей побільше мирних ігор. Скажімо, сьогодні вранці запропонувала татові зробити паперового птаха. Цілком мирного і позитивного. Він робиться дуже просто. Треба кілька разів зігнути аркуш паперу так, як ми звикли робити літачки. А потім мирні пташки можуть розмовляти між собою...

Ще люблю створювати дитячі малюнки та літературні сюжети. Так, одного разу уся родина вирушила в подорож до Дзеркала Майбутнього. За деякий час батьки і діти змогли вдосталь насолодитись отриманими подарунками та бажаннями, які виконало чарівне дзеркало. І тоді усі вони (і діти, і дорослі) нарешті зрозуміли, що отримання подарунків – це не головне в житті. Бо важливіше дарувати радість іншим. Отож, я би запропонувала радість спілкування та творчості для усіх переселенців. І

для однолітків з Харкова теж. Пропоную побільше й частіше відвідувати гуртки позашкільної освіти. Тато мене теж брав із собою на такі заняття, де він є вчителем. І мені було там цікаво подивитися на старших дітей. Сподобався Ростик, семикласник. Дуже цікаво про все так розповідає. А я слухала і робила в цей час свої малюнки на різні теми, що вони обговорювали під час занять.

У Німеччині не сміять...

Або мирне життя, зіпсоване людськими вчинками?

Мене батьки часто розпитують про усе. Сьогодні тато нагадав про поїздку до Німеччини. То було ще у 2013 році. Тоді ще не було в Україні війни.

Тато запитав, що мені запам'яталося під час поїздки. Перше, що мені пригадалося: у Німеччині на вулицях люди не сміять. Там чисто і красиво! Але у нас на вулицях можна побачити таке... Про пігулки, розкидані на асфальті не хочу пригадувати. Це псувало мені настрій ще у дитсадочку. І татові це теж не подобається. А якій нормальній людині таке може сподобатися?

Ось таке воно українське мирне життя? Зіпсоване людськими вчинками...

Ви запитаете, чому, коли в Берліні буде холодно, я помру від голоду? Це такі жарти? Скажу так. Не зовсім жарти. Скоріше, такі неформальні дитячі роздуми. Просто зараз багато грошей треба платити за комунальні послуги, за обіди в школі, за усе. І якось після солоденького у школі мені вдома стало погано. На вихідних була в мене дієта. Їла лише сухарики. А потім у понеділок після занять вдома знову схотіла скуштувати сухариків. Чесно, вони мені сподобалися. Але вони закінчилися. Бо хтось вже поїв...

І тоді в мене виникла думка створити запаси, такі собі схованки. На майбутнє. Про всяк випадок. Згодом навіть веселу книжечку створила. У ній замість текстів приклеїла всередині схованки для бубликів, соломки і не тільки. Така собі весела книжечка на майбутнє...

...Веселі думки зігривають наші серця? А зараз у нашому місті холодно. Похмура погода, сонечко десь заховалося. А я дуже люблю сонячну погоду. Ще люблю подорожувати улюбленими парками міста, містами України і не тільки... От і подумала, що, можливо, колись подорослішаю і знову поїду до Німеччини. Коли там в Берліні буде холодно, тоді я помру від голоду?

Не хвилюйтеся! Не буду й не хочу вмирати! Я вже знайшла вихід із ситуації. Весела книжечка на майбутнє зможе виконувати мої бажання...